

Heta Jurvanen

TURVAPAIKANHAKIJANAISTEN KOKEMUKSIA YSTÄVÄKSI MAAHAN- MUUTTAJÄIDILLE -TOIMINNASTA

Opinnäytetyö
Sosionomi

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Heta Jurvanen	Sosionomi (AMK)	Maaliskuu 2019
Opinnäytetyön nimi		56 sivua
Turvapaikanhakijanaisten kokemuksia Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnasta		
Toimeksiantaja		
Mannerheimin Lastensuojeluliitto Kymen piiri		
Ohjaaja		
Annamaija Siren		
Tiivistelmä		
Työn tavoitteena oli tutkia, kuinka turvapaikanhakijanaiset kokevat Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Kymen piirin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan. Työn tarkoituksena oli myös selvittää, kuinka tällainen ystävöiminta auttaa ja tukee raskaassa elämäntilanteessa, ja auttaako ystävöiminta myös ennakoivasti kotoutumaan Suomeen, vaikka turvapaikkapäätös vielä puuttuu. Entä minkälaista tukea ja turvaa se antaa tällaisessa tilanteessa. Tutkimukset suoritettiin teemahaastatteluina puolistrukturoidusti turvapaikanhakijoille sekä heidän suomalaisille tukiystävillään. Yksi haastattelu suoritettiin englanniksi ilman tulkkia. Muut haastattelut turvapaikanhakijoille suoritettiin asiakastulkin tai ulkopuolisen tulkin avustuksella. Ystävöiminnalla voidaan sanoa olevan positiivisia vaikutuksia turvapaikanhakijoille ja myös heidän perheilleen. He saavat ystäviltä tukea ja turvaa vaikeassa elämäntilanteessa vain olemalla mukana heidän arkielämässään ja saamalla keskusteluapua, jos sitä tarvitaan. Parhaimman tuen turvapaikanhakijat mielsivät saavansa jo pelkästä ystävän läsnäolosta heidän elämässään ja yhteisestä arkisesta puuhastelusta. Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriin tutustuminen sekä myös suomen kielen opettelu on ollut helpompaa yhdessä ystävän kanssa arkitilanteissa. Kaikki turvapaikanhakijat arvostivat kovasti ystäviään ja toivoivat muillekin turvapaikanhakijoille mahdollisuutta suomalaiseen ystävään. Myös suomalaiset ystävät mielsivät ystävyysuhteet lämpimiksi, mutta ymmärsivät hyvin oman asemansa ensisijaisesti tukihenkilöinä.		
Asiasanat		
turvapaikanhakija, maahanmuuttaja, kotoutuminen, ystävöiminta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto		

Author	Degree	Time
Heta Jurvanen	Bachelor of Social Services	March 2019
Thesis title		56 pages
Experiences of asylum seeker women on Friend for an immigrant mum -activity		
Commissioned by		
Mannerheim League for Child Welfare, Kymi area		
Supervisor		
Annamaija Siren		
Abstract		
The main object of this thesis was to study how refugee women feel about Friend for an immigrant mum -activity of Mannerheim League for Child Welfare. The purpose was also to find out how this kind of activity helps and supports women in difficult part of their lives while asylum process is active. Does it help to integrate into Finnish society beforehand getting the asylum and what kind of support and safety does it offer in this part of their lives.		
The qualitative research was carried out in form of focused interview where questions were the same for all interviewees, but they could answer freely. The interviews for the refugees were performed in the reception center in two different times and for their Finnish friends individually in different locations. One of the interviews for refugee women was done in English without a translator and other interviews were made with the translator who was a client of the reception center or with the outside translator.		
The research results show that Friend for an immigrant mum -activity has positive impacts on asylum seekers and on their families. They get support and safety from the friends in very difficult part of their lives, just by being part in their everyday lives and offering moral support if needed. The asylum seekers experienced the best support from friends by just being part of their lives and doing things together in everyday life. Getting to know Finland and Finnish culture and learning Finnish language has been easier in everyday life with the friend. All asylum seekers appreciated greatly their friends and they were hoping that all asylum seekers would have a chance to have a Finnish friend. The Finnish friends felt the friendships with the asylum seekers very warm, but they understood well their own position primarily as a support person.		
Keywords		
asylum seeker, immigrant, integration, friend activity, Mannerheim league for child welfare		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	7
2.1	Maahanmuutto.....	7
2.2	Kotoutuminen.....	9
2.3	Turvapaikanhakija.....	13
2.4	Osallisuus.....	13
2.5	Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta.....	14
3	OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSKYSYMYKSET, TARKOITUS JA TAVOITE.....	15
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	16
4.1	Laadullinen tutkimus.....	17
4.2	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä.....	17
4.3	Sisällönanalyysi.....	18
4.4	Laadullinen tutkimus vieraskielisenä.....	19
5	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	21
5.1	Eettisyys.....	22
5.2	Luotettavuus.....	22
6	TUTKIMUSTULOSTEN RAPORTOINTI JA ANALYSOINTI.....	23
6.1	Turvapaikanhakijoiden taustatiedot.....	24
6.2	Turvapaikanhakijoiden arkielämä Suomessa.....	26
6.3	Mannerheimin Lastensuojeluliiton ystävätoiminta.....	28
6.4	Ystävätoiminnan hyödyt turvapaikanhakijoiden näkökulmasta.....	30
6.5	Ystävätoiminnan merkitys turvapaikanhakijoille vaikeassa elämäntilanteessa.....	33
6.6	Ystävätoiminnan merkitys kotoutumisessa.....	34
6.7	Turvapaikanhakijoiden ajatuksia ystävätoiminnasta.....	36
6.8	Suomalaisten ystävien haastattelut.....	38
6.8.1	Ystävyyssuhteiden haasteellisuus.....	39
6.8.2	Arkista puuhastelua yhdessä.....	41

6.8.3	Ystävyys auttaa kotoutumaan käytännössä.....	41
6.8.4	Kulttuurit kohtaavat -kaksisuuntainen kotoutuminen.....	43
6.8.5	Turvapaikkaprosessi ja ystävyys	44
6.9	Toimenpide-ehdotukset Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirille	45
7	OMA POHDINTA JA EHDOTUKSET TULEVAAN TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTYÖHÖN	46
7.1	Oma pohdinta	46
7.2	Työn luotettavuus ja siihen vaikuttavat tekijät.....	51
7.3	Oma oppiminen	52
7.4	Ehdotukset tutkimustyöhön.....	53
	LÄHTEET.....	54

1 JOHDANTO

Minulla on henkilökohtainen kiinnostus maahanmuuttaja- ja pakolaistyöhön, mikä oli syyni lähteä opiskelemaan sosionomiksi, jotta pääsisin tämän kaltaisen monikulttuurisen ja ihmisläheisen työn pariin tulevaisuudessa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Kymen piirin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta kiinnosti myös minua kovasti, ja minulla oli toiveissa tehdä kotouttamiseen liittyvää tutkimustyötä paikallisesti Etelä-Karjalassa. Onnistuin saamaan MLL:n Kymen piirin työlleni yhteistyökumppaniksi ja ensimmäisellä keskustelukerralla sieltä tuli loistava ehdotus, että heillä olisi tarve saada tietoa mitä Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta antaa turvapaikanhakijoille, kun turvapaikkaprosessi on vielä kesken. Tartuin tähän ehdotukseen kovin mielelläni, ja siitä tämä opinnäytetyömatka käynnistyi. Opinnäytetyöni alussa pääsin mukaan MLL:n Kymen piirin ”Ystäväkoulutukseen”, jonka jokainen MLL:lle tukihenkilöksi haluava käy läpi ennen kuin saa itselleen ystävän MLL:n kautta. Koulutus auttoi ymmärtämään MLL:n erilaisia tukimuotoja, joissa vapaaehtoiset henkilöt toimivat niin sanottuina tukihenkilöinä ja ystävinä pyyteettömästi ystävää tarvitseville.

Työn tarkoituksena oli tutkia, kuinka turvapaikanhakijanaiset kokevat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan. Työn tarkoituksena oli myös selvittää, miten tällainen ystävätoiminta auttaa ja tukee raskaassa elämänvaiheessa, ja auttaako se myös ennakoivasti kotoutumaan Suomeen, vaikka turvapaikkapäätös vielä puuttuu, ja minkälaista tukea ja turvaa se antaa tällaisessa tilanteessa. Tarkoituksena oli myös peilata turvapaikanhakijoiden tuntemuksia ystävätoiminnasta heidän suomalaisten MLL:n kautta saatujen ystävien kautta.

Henkilökohtaiset haastattelut olivat luonteva tapa lähestyä turvapaikanhakijanaisia ja saada heidän näkökulmansa ja äänensä kuuluviin tässä laadullisessa tutkimuksessa. Haastattelut suoritettiin luontevasti teemahaastatteluilla, jotka pidin turvapaikanhakijoille Vuoksenhovin vastaanottokeskuksessa Imatralla. Haastattelin neljää turvapaikanhakijanaista ja heidän viittä suomalaista ystäväänsä. Osa haastatteluista turvapaikanhakijoille tehtiin asiakastulkin, eli tulk-

kina toimivan turvapaikanhakijan, tai ulkopuolisen tulkin välityksellä. Yksi turvapaikanhakija haastateltiin englanniksi ilman tulkkia. Suomalaiset ystävät haastateltiin, jotta pystyttiin peilaamaan turvapaikanhakijoiden vastauksia heidän ystäviensä vastauksiin.

Työn keskeisimmät käsitteet ovat maahanmuutto, kotoutuminen, osallisuus, turvapaikanhakija ja Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta. Maahanmuuttoa käsitellään monesta aspektista ja myös sen nykytilannetta tarkastellen. Kotoutuminen ja sen onnistuminen on merkittävä asia turvapaikanhakijoiden elämässä ja kotoutumista ja sen tärkeyttä käsitellään maahanmuuttajien, mutta myös viranomaisten kotouttamistyön näkökulmasta. Osallisuuden tunteminen on merkittävä osa kotoutumista ja tunnetta, että on tervetullut yhteiskuntaan. Turvapaikanhakija-käsite myös avataan tässä työssä ja kerrotaan mitä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta on.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Maahanmuutto ja kotoutuminen ovat tämän opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä, koska ne kaikki ovat olennaisia termejä myös turvapaikanhakijoiden näkökulmasta heidän tullessa Suomeen. Ystävätoiminta on myös todella olennainen käsite, koska ystävien ja verkostojen saaminen tukevat puolestaan kotoutumista ulkomailla syntyneille maahanmuuttajille ja erityisesti tässä tutkimuksessa esiintyville turvapaikanhakijoille.

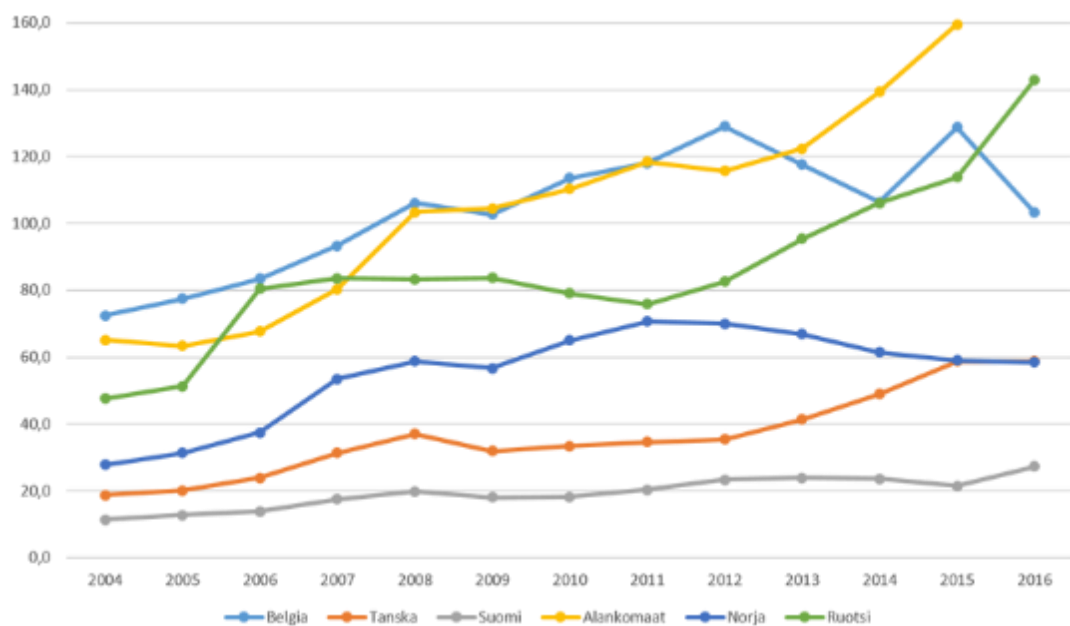
2.1 Maahanmuutto

Ulkomailla syntyneen ulkomaalaistaustaisen väestön (15–64-vuotiailla) syyt maahanmuutolle vuonna 2014 olivat perhesiteet, työ, pakolaisuus, opiskelu ja muut syyt. Tulijoista yli puolet olivat muuttaneet perhesyiden, esimerkiksi rakkauden, seurustelun tai perheen takia Suomeen. Pakolaisuus oli syynä tulla Suomeen vain joka kymmenennellä. Turvapaikanhakijat eivät olleet mukana tässä tilastossa. (Tilastokeskus 2015.)

Saukkosen (2018a) mukaan vuonna 2017 Suomessa oli 356000 ulkomailla syntynyttä henkilöä, joka tekee siis 6,5 % koko Suomen väestöstä. Verratessa

Suomea muihin Pohjoismaihin, kuten Ruotsiin, Tanskaan, Norjaan sekä Belgiaan tai Alankomaihin voi nähdä, että maahanmuutto Suomeen on vähäistä. Suomeen muutti vuonna 2016 27300 ulkomaan kansalaista, joka on verraten vähän esimerkiksi Tanskan (58700) ja Norjan (58500) määriin verrattuna, joiden väkiluvut ovat samaa suuruusluokkaa. Vuosien 2015 lopulla ja 2016 alussa Suomeen tuli poikkeuksellisen suuren turvapaikka-aallon takia ihmisiä enemmän Suomen väestöön suhteutettuna kuin muihin Euroopan maihin, mutta kyse olikin hyvin poikkeuksellisesta tilanteesta.

Kuva 1 kuvaa vuosien 2006–2016 ulkomailla syntyneiden kansalaisten prosentuaalista osuutta kansalaisten kokonaismääristä Alankomaissa, Belgiassa, Norjassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa. Siitä erottuu myös Suomen melko vähäinen maahanmuutto verrattuna näihin muihin maihin.

Kuva 1. Vuosien 2006–2016 ulkomaan kansalaisten maahanmuutto Alankomaihin, Belgiaan, Norjaan, Ruotsiin, Tanskaan ja Suomeen Saukkosen (2018) mukaan (OECD 2018).

Saukkosen (2018b) mukaan noin puolet Suomessa asuvista maahanmuuttajista asuu pääkaupunkiseudulla, mutta kotouttamistyön tärkeys on osattava huomioida myös joka puolella Suomea. Nykypäivän kotouttamisessa ja kotouttamistyössä on otettava huomioon myös toisen polven maahanmuuttajat, eli Suomessa syntyneet nuoret ja ikääntyvät maahanmuuttajat, joita on yhä enemmän, ja heidän palvelutarpeensa samalla kasvavat. Maahanmuuttajat-termi on siis yleinen käsite, jonka alle kuuluu monia eri kohderyhmiä, eikä siis pelkästään turvapaikanhakijoita tai esimerkiksi työperäisiä maahanmuuttajia.

Maahanmuutto voidaan jakaa ulkomailla syntyneiden maahanmuuttajina Suomeen ja paluumuuttaviin Suomen kansalaisiin.

Suomen luonnollinen väestökasvu on vähentynyt viime vuosina huomattavasti. Yhteiskunnassa on edessä uudenlainen tilanne, koska vuonna 2016 ihmisiä kuoli enemmän kuin syntyi ensimmäistä kertaa vuoden 1940 jälkeen. Tämänkin vuoksi maahanmuutto on todella ajankohtainen aihe Suomessa. Väkiluku nousi Suomessa vuonna 2016 kuitenkin 15285 hengellä, joka muodostui eniten Suomeen muutosta. Suomen kansalaisia maahanmuuttajista oli 7588 henkeä. Suurin osa maahanmuuttajista tuli Suomeen vuonna 2016 EU:n tai pohjoismaiden ulkopuolelta. (Sisäministeriö 2017, 11.)

Vuonna 2017 Suomeen muutti 31800 henkilöä, joista 8062 oli Suomen kansalaisia. Seuraavaksi suurin ryhmä oli irakilaiset (2570 henkilöä) ja kolmanneksi suurin ryhmä Viron kansalaiset (2176 henkilöä). (Sisäministeriö 2018b, 59.)

Suomen hallitus on pyrkinyt parantamaan työperäistä maahanmuuttoa Suomeen, ja sitä varten onkin tehty oma maahanmuuttopoliittinen ohjelma ”Töihin Suomeen”, joka on julkaistu viime vuonna. Viime vuonna tuli voimaan myös uusi oleskelulupa Startup-yrittäjille, jolla koitetaan parantaa Suomen houkuttelevuutta ulkomaalaisten opiskelijoiden ja ulkomailta muuttavien kasvuyrittäjien silmissä. (Sisäministeriö 2018a, 9-11.)

2.2 Kotoutuminen

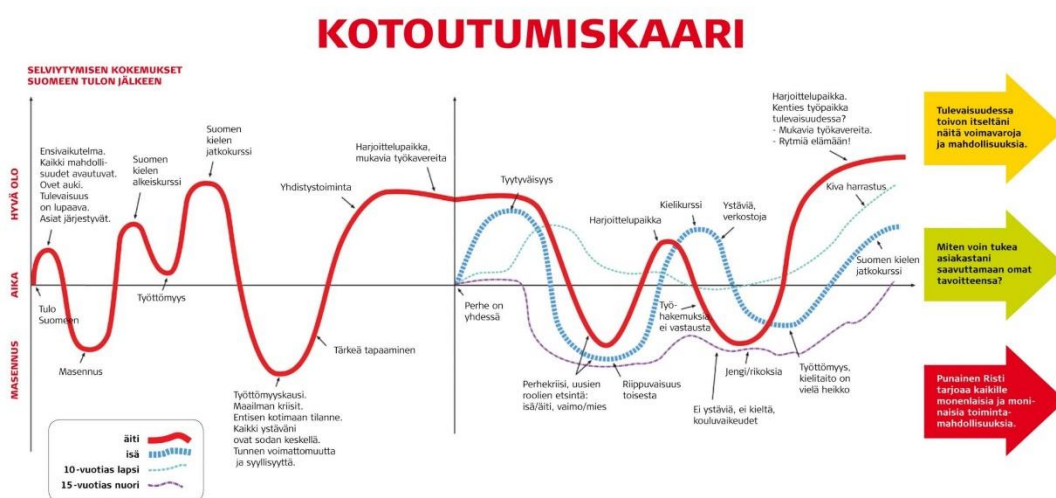
Kotoutuminen uuteen kotimaahan vie paljon aikaa ja tapahtuu vaiheittain, varsinkin turvapaikanhakijoilla, joilla on voinut olla henkisesti ja fyysisestikin pitkä matka sitä ennen. Kotoutuminen jakaantuu yleisesti kolmeen eri vaiheeseen, joista ensimmäinen on varhainen kotoutuminen, joka tapahtuu vielä henkilöiden asuessa vastaanottokeskuksessa. Toinen vaihe on alkuvaiheen kotoutuminen, jossa henkilölle järjestetään kielikursseja ja esimerkiksi uuteen kulttuuriin tutustumista. Viimeinen vaihe ei liity varsinaisiin kotouttamisen toimenpiteiden vaiheisiin, mutta se on merkittävä onnistuneen kotoutumisen näkökulmasta: oman yhteisön, esimerkiksi urheiluseuran löytäminen, joka antaa tunteen, että on lopulta löytänyt oman paikkansa tässä yhteiskunnassa, johon luoda uusi oma

elämä. Tässä tarvitaan koko yhteiskunnan ja oman paikallisen kunnan tukea. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2018, 26.)

Castanedan ym. (2018, 57) mukaan kotoutuminen jaetaan myös kolmeen vaiheeseen, mutta ne jakautuvat seuraavasti: saapuminen, kohtaaminen ja taakse katsominen. Saapumisvaiheessa kaikki ulkopuolinen tuttu ja turvallinen muuttuu: koti, ystävät, kieli ja ympäristö. Näiden tärkeiden asioiden häviäminen elämästä saattaa aiheuttaa esimerkiksi pelkoa, avuttomuutta ja hämmennystä. Kohtaamisvaiheessa ihminen vertailee vanhan kotimaansa asioita uuden kotimaan asioihin. Suhde ja tunteet uutta kotimaatta kohtaan muuttuvat uuden kielen oppimisen myötä. Taakse katsomisen vaiheessa henkilö näkee jo selvemmin vanhan ja uuden kulttuurin eri puolet ja yhdistää niistä itselleen sopivat asiat.

Kotoutuminen on Saukkosen (2018b) mukaan ”oman paikkansa löytämistä yhteiskunnassa, eikä se tarkoita pelkän työpaikan löytämistä maahanmuuttajalle ja työllistymisen edellytysten kohentamista”. Kotoutumiseen kuuluu vahvasti myös sosiaalisten suhteiden rakentaminen, tarve ymmärtää uuden kotimaan kulttuuria johon ihminen muuttaa, uuden maan kielen oppiminen ja mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan työllistymisen sekä muiden tapojen kautta, jotta jokainen voi elää yksilöllisesti aktiivista elämää. Kotoutuminen on myös monivaiheista ja moniulotteista; työpaikan saanti voi joskus hidastaa muuta kotoutumista, mutta vastavuoroisesti ensin muiden kotoutumista edistävien asioiden omaksuminen uudessa yhteiskunnassa voi puolestaan auttaa paremmin työllistymisessä.

Kuvassa 2 on esitelty Punaisen Ristin kotoutumiskaari:

Kuva 2. Kotoutumiskaari (Punainen Risti 2009)

Punaisen Ristin (2009,1) kotoutumiskaari osoittaa kotoutumisen vaihtelevia vaihteita. Kotoutumisessa on eri vaihteita ja aikajanalla näkyy, kuinka hyvän olon vaihtelut ja masennus ovat mahdollisia kotoutumisessa uuteen maahan. Aalloittain tulevat tunteet ja kotoutumisen vaiheet vaihtelevat perheenjäsenillä eri aikaisesti, mutta voivat vaikuttaa ketjureaktion lailla kaikkien perheenjäsenten elämään.

Kotoutumista Suomessa ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010/1386. Se kattaa kaikki viranomaisilta saatavat vähimmäistoimet, jotta henkilö kotoutuu Suomeen. Vähimmäistoimet pitävät sisällään esimerkiksi alkukartoituksen tekemisen, joka auttaa määrittämään työllistymis-, opiskelu- ja muut kotoutumismahdollisuudet. (Kotouttaminen 2014). Viranomaistoimintaa on lähinnä kotouttamiseen liittyvät asiat, kuten esimerkiksi uuden kielen opettelu ja työllistymiseen auttavat toimenpiteet. Kotouttamisen tavoitteena viranomaisilla on, että Suomeen muuttanut henkilö tiedostaa omat yhteiskunnalliset oikeutensa sekä myös velvollisuutensa, mutta myös tuntee olevansa tervetullut ja osallinen tässä yhteiskunnassa. Kotoutuminen taas tarkoittaa maahanmuuttajan näkökulmasta yleisesti uuden kotimaan tapojen ja kulttuurin opettelu ja hyväksymistä, jotta hän pääsee osaksi yhteiskuntaa. (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, 2017.)

Kunnat laativat omia kotouttamisohjelmia noin neljäksi vuodeksi kerrallaan, jotka auttavat ja tukevat viranomaisia työssään paikallisesti, sekä tukevat yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa. Myös kotouttamisohjelma pohjautuu kotouttamislakiin: Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010. (Kotouttaminen 2014.)

Kotouttamissuunnitelman teko perustuu myös kotoutumislakiin (11–18 §). Maahanmuuttajalle tehdään henkilökohtainen suunnitelma toimenpiteistä ja palveluista, jotka auttavat häntä saamaan riittävän suomen- tai ruotsin kielen tason, ja muita suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia taitoja, jotta hän voi osallistua yhteiskunnan toimintaan. (Kotouttaminen 2014.)

Kotoutumisen yksi tärkeä aspekti on oman kulttuurin säilyttäminen ja sen rinnalla uuden suomalaisen kulttuurin oppiminen ja ymmärtäminen. Integraatiostrategiassa nämä molemmat aspektit ovat tärkeitä ja niitä pidetään tärkeinä onnistuneessa kotoutumisessa kotoutumiskirjallisuudessa. Integraatiostrategia on tärkeä osa myös Valtion omaa kotoutumisohjelmaa. Kotouttamislain tavoitteena on myös antaa maahanmuuttajille tietoja ja taitoja, joita yhteiskuntaan sopeutumisessa tarvitaan, ja sillä tuetaan myös oman kulttuurin säilyttämistä. (Larja 2017.)

Valtion kotouttamisohjelman 2016–2019 (2016, 36) mukaan ”Arkinen kanssakäyminen ja avoin vuorovaikutus ovat onnistuneen kotoutumisen lähtökohta. Kaikkien väestöryhmien jäsenet on pyrittävä osallistamaan ja kokemaan olevansa tärkeä osa yhteiskuntaamme.” Asenneilmapiiri vaikuttaa paljon kotoutumiseen, se joko edistää tai hidastaa sitä osaltaan. Yhteenkuuluvuuden tunne, turvallisuus, syrjimättömyys ja mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, luovat eri väestöryhmien välille luottamusta, kunnioitusta ja myönteisiä asenteita. (Valtion kotouttamisohjelma 2016–2019, 36.) Myös Alitolppa-Niitamon ym. (2013, 7) mukaan ”Kotoutumisen edellytyksenä on, että valtaväestön asenteet ja toimintatavat sen mahdollistavat”.

Vapaaehtoistyö omalta osaltaan auttaa esimerkiksi kotoutumisessa kantaväestön ja maahanmuuttajien välisessä vuorovaikutuksessa. Vapaaehtoistyön koordinoinnin tärkeys on korostunut vuoden 2015 jälkeen, kun turvapaikkoja anottiin

ennätysmäärä. Järjestöillä on myös merkittävä rooli asenneilmapiiriin parantamisessa ja ylläpitämisessä. (Valtion kotouttamisohjelma 2016–2019, 6.)

Kotoutumisen termistä puhuttaessa läsnä ovat myös viranomaisten tarjoavat kotouttamispalvelut, kuten työllisyys- ja sosiaalipalvelut, mutta tärkeää on myös henkilön itse tuntema osallisuus (Castaneda ym. 2018, 78).

2.3 Turvapaikanhakija

Turvapaikanhakija on ulkomaalainen henkilö, jota vainotaan kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, johonkin tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen takia tai poliittisen mielipiteensä vuoksi. Hän voi anoa turvapaikkaa Suomeen tullessaan viranomaisilta. (Maahanmuuttovirasto 2019a.) Jos turvapaikanhakijalle myönnetään turvapaikka pakolaisstatuksella tai oleskeluluvalla, tulee hänestä pakolainen. Pakolaisstatuksen voi saada myös siten, jos henkilö tulee Suomeen pakolaiskiintiön kautta, josta vastaa YK:n pakolaisjärjestö. Hänelle on jo silloin myönnetty maahantulolupa kansallisessa budjetissa vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa, jolloin hänen ei sitä tarvitse anoa erikseen maahan tullessaan. (Helsingin kaupunki 2018.)

Maahanmuuttoviraston (2019b) mukaan ”Vuonna 2018 turvapaikkahakemuksia jätettiin yhteensä 4 548 (2017: 5 046), mutta hakemuksista lähes puolet oli uusintahakemuksia.”

2.4 Osallisuus

Osallisuuden merkitys turvapaikanhakijoille käsittää esimerkiksi nämä seuraavat kuusi oikeutta; oikeus koulutukseen, terveyteen, työhön, asuntoon, toimeentuloon ja sosiaalisiin suhteisiin. Jos ihminen ei koe osallisuutta, voi se heikentää mielen hyvinvointia. Osallisuus taas puolestaan on mielenterveyttä ajatellen suuri voimavara. Turvapaikanhakija voi kokea syrjintää, johon huono kielitaito voi myös vaikuttaa, mikä taas lisää osattomuuden tunnetta. Myös aiemmat negatiiviset kokemukset, kuten syrjintä ja rasismi, voivat kannustaa ihmistä pysymään vain niin sanotun ”oman ryhmän”, kuten samasta kulttuurista tulevien

kanssa. Naiset, jotka jäävät kotiin hoitamaan lapsia, voivat myös tuntea osattomuutta, koska tuntevat itsensä ulkopuolisiksi ja yksinäisiksi ilman ulkopuolisia kontakteja. (Castaneda ym. 2018, 78.)

Myös aiemman elämän traumaattiset ja kaltoinkohtelun kokemukset voivat vaikuttaa osallisuuden tuntemiseen. Ne voivat myös vaikeuttaa kotoutumista, sekä tuottaa vaikeuksia luottaa muihin ihmisiin ja elämiseen yhteisöissä. Kaikkia tulisi kannustaa etenkin omatoimisuuteen ja päätöksentekoon omassa elämässä. Se auttaa vähentämään riippumattomuutta ja vahvistaa sosiaalista osallisuuden kokemuksen tunnetta. Osallisuuden tuntemus on yksi tärkeä mittari kotoutumisen arvioinnissa. (Castaneda ym. 2018, 78.)

2.5 Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta

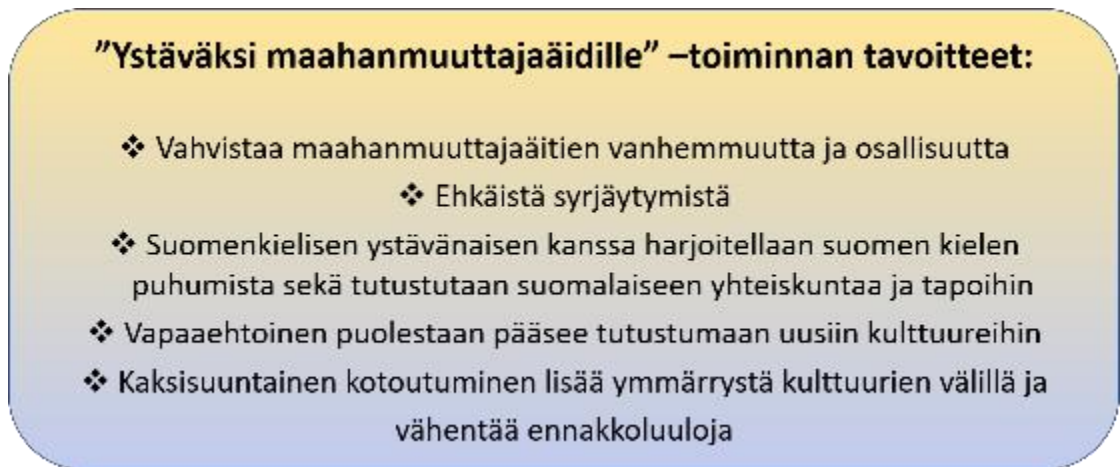
Tämän luvun kuvaus Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnasta perustuu Mannerheimin Lastensuojeluliiton tietoihin (2018). MLL järjestää yhdeksässä piirissä Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toimintaa. Tässä opinnäytetyössäni tutkin Kymen piirin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toimintaa turvapaikanhakijoille Etelä-Karjalan alueella.

Kymen piirin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta alkoi vuonna 2014. Sillä pyritään kotouttamaan maahanmuuttajaäitejä tukemalla heidän vanhemmuuttaan ja osallisuuttaan sekä ennaltaehkäisemään syrjäytymistä ystävyys-suhteen tuoman tuen kautta. Käytännössä se auttaa myös suomen kielen oppimista vapaaehtoisella ystävätoiminnalla, jossa suomea puhuvat ystävät tukevat maahanmuuttajia arjen eri asioissa sekä tutustuttavat heitä käytännönläheisesti samalla suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto pyrkii etsimään ystäviksi henkilöitä, joiden elämäntilanteissa olisi yhtäläisyyksiä. Ystävä voi esittää toiveita maahanmuuttajaystävästä, kuten esimerkiksi ystävän kotimaasta oman mielenkiintonsa pohjalta ja kotikuntansa alueesta, josta toivoisi maahanmuuttajaystävää. Näin ystävätoimintaa on helpompi toteuttaa, kun ystävykset asuvat lähekkäin ja ystävällä on myös suuri mielenkiinto maahanmuuttajan kotimaata ja kulttuuria kohtaan.

Ystäväksi ryhtyvät vapaaehtoiset saavat koulutuksen, jossa heille kerrotaan ja heitä ohjeistetaan ystävätoiminnasta. Ensimmäiseen tapaamiseen uuden ystävän kanssa tulee myös mukaan MLL:n edustaja. Ystävät sekä maahanmuuttajat saavat MLL:lta tukea ystävyysuhteeseen, ja ystäville järjestetään vertaistapaamisia muutaman kerran vuodessa. Ystävätoiminta on kaksisuuntaista kotoutumista, jossa molemmat oppivat toistensa kulttuureista, voivat avartaa omaa ajatteluaan ja oppia uutta ystävyiden kautta.

Kuvassa 3 on esitelty Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan tavoitteet:

Kuva 3. Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan tavoitteet (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri 2017, 13)

"Vuonna 2017 toimintaan mukaan tulleet maahanmuuttajaäidit olivat lähtöisin eri puolilta maailmaa: Aasiasta 49 %, Afrikasta 33 %, Euroopasta 15 % ja Etelä-Amerikasta 3 %. He olivat kotoisin 18 eri maasta ja puhuivat äidinkielenään 18 eri kieltä". (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri 2017, 13.)

Vuonna 2017 Kymen piiri koulutti yhteensä 34 vapaaehtoista ystävää maahanmuuttajaäideille; Haminassa 1, Kotkassa 8, Kouvolassa 9 ja Lappeenrannassa 16 (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piiri 2017, 13).

3 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSKYSYMYKSET, TARKOITUS JA TAVOITE

Alla olevissa kappaleissa käydään lyhyesti läpi tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset, työn tarkoitus ja tavoite.

Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön päätutkimuskysymys oli selvittää, kuinka turvapaikanhakijanaiset kokevat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan. Tarkoituksena oli selvittää, mitä hyötyä he kokevat siitä saavan ja miten toimintaa voisi heidän mielestään parantaa. Tutkimus rajattiin vain turvapaikanhakijanaisiin, jotka olivat ilmoittautuneet MLL:lle halukkaiksi löytämään suomalaisen ystävän. Tutkimuksessa ei ollut siis mukana muita maahanmuuttajanaisia, koska aiemmin on tehty yksi opinnäytetyö, kuinka maahanmuuttajanaiset kokevat MLL:n Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan. Turvapaikanhakijamiehet rajautuivat myös automaattisesti pois, koska MLL:n Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta on tarkoitettu vain naisille.

Työn tarkoitus

Työn tarkoituksena oli myös auttaa ymmärtämään yleisellä tasolla, kuinka tällainen ystävätoiminta tukee ja auttaa henkilöä raskaassa elämänvaiheessa; auttaako se myös ennakoivasti kotoutumaan Suomeen, vaikka turvapaikkapäätös vielä puuttuu, ja minkälaista tukea ja turvaa se antaa vaikeassa elämäntilanteessa. Tarkoituksena oli myös peilata turvapaikanhakijoiden ja ystävien vastauksia keskenään, ja kuinka ystävinä toimivat suomalaiset naiset kokivat ystävätoiminnan ja miksi he olivat lähteneet ystäviksi turvapaikanhakijoille.

Työn tavoite

Työn tavoitteena oli tuottaa tutkimustuloksia Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toimintaan, jotta he voivat kehittää omaa toimintaansa ja ystävätoimintaa erityisesti turvapaikanhakijoille.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Toteutin opinnäytetyöni haastattelut puolistrukturoidusti temahaastatteluilla, eli kaikille haastateltaville oli samat kysymykset, mutta he saivat vastata kysymyksiin vapaasti omin sanoin ilman valmiita vastauksia. Haastattelut kestivät

keskimäärin noin 1,5 tuntia tulkin kanssa tai suoraan englannin kielellä haastatellen. Haastattelin myös turvapaikanhakijoiden suomalaisia ystäviä puolistrukturoidusti teemahaastatteluilla, joiden vastauksia peilasoin turvapaikanhakijoiden vastauksiin analysoidessani tutkimustuloksia luvussa 7.1.

4.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimus on myös laadullista, koska haastateltavia oli vähän, eli neljä turvapaikanhakijaa ja viisi heidän vapaaehtoista ystävää. Kyseessä on harkinnanvarainen otanta, vaikka sainkin haastateltavat MLL:n kautta, koska analysoin tulokset mahdollisimman tarkasti ja haastattelin nimenomaan ystävätoiminnassa jo mukana olevia naisia, enkä esimerkiksi siihen mukaan haluavia. (Eskola & Suoranta 1998, 14.)

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija kerää itse itsensä aineistoa (human instrument), eli toimii keräämisvälineenä, jolloin myös keräämistapa on inhimillinen. Tällöin tutkimusaineistoon muotoutuu matkalla myös aatoksia ja tulkintoja tutkijan omasta ajatusmaailmasta. (Aaltola & Valli 2007, 70.)

4.2 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Teemahaastattelu antaa haastattelijalle ja haastateltavalle hienon kohtaamisen, joka parhaimmillaan voi olla monipuolista vuorovaikutusta. Vaikka haastattelun aihepiirit ovat ennakolta suunniteltuja, eivät ne rajaa aiheiden käsittelyjärjestystä. Haastattelutilanteessa kysymysrunko toimii lähinnä muistin tukena listauksena, mutta se ei aseta rajoja haastattelijalle tai haastateltavalle. Se antaa mahdollisuuden poiketa suunnitellusta järjestyksestä, eikä se rajaa vastausten pituutta. Täten se tukee kaikkien aiheiden läpikäyntiä, mutta ei rajaa vastauksien laajuutta. (Näpäri 2017.)

Teemoittamisella tarkoitetaan aineiston läpikäymistä löytäen siitä kaikista olennaisimmat tiedot. Teemoilla pyritään siis löytämään ydin kaikista vastauksista, eikä se ota kantaa yksittäisiin tekstin kohtiin. Vastauksia teemoittaessaan tulee niitä lukea useaan otteeseen, jotta havaitaan myös varjoon jääneet merkitykset. (Aaltola & Valli 2007, 55.)

Aineistolähtöisessä teemoittamisessa on kyse, jos tutkija pyrkii löytämään aineistostaan teemoja, joista tutkimukseen vastaajat puhuvat. Toinen lähestymistapa on teemoittaa vastaukset omien tutkimuskysymysten avulla, kuten tämä työ on toteutettu. (Aaltola & Valli 2007, 55.) Teemoitin kaikki tutkimuskysymykset jo ennen haastatteluja omien aihepiiriensä alle ja haastattelut tehtyänä etsin aineistosta naisten itse esille tuomat asiat, joista hain merkityksiä.

Tarkoituksena oli tuoda naisten omaa henkilökohtaista näkökulmaa esiin, kuten minkälaiseksi he yksilöinä ja eri kulttuureista tulevana kokevat yleisesti ystävätoiminnan, mutta kuitenkin naisina, äiteinä ja etenkin turvapaikanhakijoina. Tein näin siksi, jotta vastaukset olisivat keskenään vertailtavissa, mikäli vastauksissa havaitaan suuria eroavaisuuksia esimerkiksi eri kulttuurien vuoksi. Haastateltavia turvapaikanhakijoita oli vain neljä, joten otanta oli aika pieni, mutta se antoi jo hyvin tietoa, koska kysymyksiin haastateltavat saivat vastata niin laajasti kuin itse halusivat. Haastattelin myös turvapaikanhakijoiden ystäviä heidän näkökulmastaan, jotta saatoin vertailla heidän vastauksia keskenään ja vahvistaa jo turvapaikanhakijoiden antamia vastauksia heidän ystäviensä kokemuksella.

4.3 Sisällönanalyysi

Analysoin tutkimustulokset kuuntelemalla ne sanelimesta ja litteroimalla ne tekstiksi Excel-taulukkoon tutkimuskysymysten alle. Vastausten kuuntelu antoi minulle syvällistä ymmärrystä, kuinka henkilö vastaa kyseenomaisiin kysymyksiin ja miten hän koki ne. Näin pääsin myös heti vertailemaan haastateltavien vastauksia keskenään lukemalla niitä taulukosta uudelleen ja vetämään niistä yleisiä, tutkimuksen kannalta merkittäviä johtopäätöksiä. Sanelimelta pystyin myös kuuntelemaan vastauksia yhä uudelleen, jos jokin jäi epäselväksi, tai mietin vastauksen merkitystä haastateltavan oman kulttuurin näkökulmasta, jotten vedä johtopäätöksiä ainoastaan omaa kulttuuriani peilaten.

Kävin haastattelut läpi sisällönanalyysinä, eli pyrin saamaan haastatteluista keskeistä, selkeää ja yhtenäistä tietoa (Tiedon analysointi 2018). Jotkin haastattelujen vastaukset olivat melko laajoja, joten tutkimustuloksia analysoidessani minun piti miettiä jokaisen kysymyksen kohdalla, mitä heidän vastauk-

sensa antaa tutkimuskysymykselle, ja mikä tieto on olennaista kysymysten kannalta. Haastattelutilanteessa tein samalla muistiinpanoja itselleni mielestäni tärkeimmistä asioista mitä vastauksista nousi esille, ja vertailin niitä haastatteluja kuunnellessani, että olivatko vastaajat todella tarkoittaneet vastauksensa siten kuin olin haastattelutilanteessa ymmärtänyt.

4.4 Laadullinen tutkimus vieraskielisenä

Tehdessä tutkimusta vieraskielisenä on kielitaito ehdoton edellytys kaikissa sen vaiheissa. Tutkijan on myös ymmärrettävä haastateltavan omaa kulttuuria sekä historiaa etenkin kohtaamistilanteessa, kuten myös haastattelussa tapahtuvaa vuorovaikutusta, johon haastateltavan oma kieli ja kulttuuri syvästi vaikuttavat. (Ruusuvuori ym. 2010, 412.)

Huumorin avulla voi joskus tiivistää asioiden merkityksiä, ja sillä voi myös pehmentää vaikeidenkin asioiden käsittelyä (Ruusuvuori ym. 2010, 413). Huumorin oikein käyttö on mielestäni vaikea laji, ja huumori liittyy vahvasti myös kulttuuriin. Sen käyttäminen oikein haastattelutilanteessa vaatii mielestäni hyvää haastateltavan henkilön lukemista, mutta se voi myös rentouttaa haastattelutilanteessa, kun pidetään esimerkiksi taukoa haastattelun aikana. Itse pidin huumorinkäyttöä luontevana haastatteluja tehdessäni, koska haastattelutilanteet vastaanottokeskuksessa olivat mielestäni rentoja ja onnistuneita, vaikka välillä keskustelut syvenivätkin tunteellisiksi, jolloin empatia otti huoneessa vallan. Huumori ei kuitenkaan sovi kaikkiin tilanteisiin, vaan tilanteet pitää osata tulkita tarkkaan, koska eri kulttuureissa huumorikin on erilaista.

Ironia ja sarkasmi ovat puolestaan vaikeasti tulkittavia, ja niitä voi olla vaikea huomata, varsinkin kun käyttää tulkkiä haastattelussa, koska tulkki saattaa vahingossa suodattaa ne käännöksestä pois (Ruusuvuori ym. 2010, 414). Saman asian havaitsin itse myös haastatteluissa. Ironia ja sarkasmin kohteet eivät haastattelutilanteessa aina kohdistu haastattelun aiheeseen, vaan ne voivat tulla syvemmältä haastateltavan henkilön ympäröivän yhteiskunnan rakenteista tai politiikasta (Ruusuvuori ym. 2010, 414).

Tekemissäni haastatteluissa nousi esille esimerkiksi haastateltavien ”vapauden puute” tehdä omissa kotimaissaan asioita samalla tavalla kuin Suomessa. Esille nousivat esimerkiksi naisten pukeutuminen ja tasa-arvo, jotka heijastuvat vahvasti yhteiskunnan rakenteista ja kulttuurista. Haastateltavat arvostivat suomalaista tasa-arvoa ja naisten hyvää asemaa yhteiskunnassa.

Edellisessä kappaleessa todettu vertailuasema muodostuukin helposti haastattelussa, jos keskusteluun nousee joitain yhteiskunnallisia ilmiöitä, jotka eroavat haastateltavan ja haastattelijan kotimaiden välillä, ja joita haastateltava saattaa lähteä oman kulttuurinsa edustajana kertomaan ja perustelemaan peilaten omaa kulttuuriensa. Tämä saattaa olla myös haastattelun rikkaus, jos haastateltava avartaa ja reflektoi oman maan kulttuuritietämystä haastelijalle tuoden tietämystä kulttuurisista ja yhteiskunnallisista ilmiöistä. Tähän vertailuasemaan liittyy myös, miten haastateltava kykenee näkemään haastattelijan, eli mitä tahoa haastateltavat ajattelevat hänen edustavan. Kansalliset ylemmyyden tai alemmuuden tunteet on osattava ottaa huomioon haastattelutilanteessa tai tutkimustuloksia analysoitaessa, ja millaiseksi haastateltavat kokevat haastattelijan arvomaailman, mielipiteet tai ajattelutavan. (Ruusuvuori ym. 2010, 416–417.) Törmäsin tähän haastattelutilanteessa kysyessäni oman kotimaan kulttuurin säilyttämisen merkittävydestä suomalaisen kulttuurin opettelun rinnalla. Minulta haastattelijana kysyttiin myös omaa kantaani mitä tekisin vastaavassa tilanteessa.

Haastatteluissa on myös ymmärrettävä ja osattava tulkita ei-verbaalista viestintää, joita määrittävät kulttuuriset arvot ja normit. Länsimaisen tutkijan on hyvä tiedostaa kollektiivisen ja individualistisen kulttuurin erot ja miten ne vaikuttavat haastatteluun esimerkiksi ristiriitatilanteissa. Yksilöllisessä eli individualistisessa kulttuurissa eletään vain itselle ja ollaan vastuussa itsestä, kun taas kollektiivisessa kulttuurissa eli yhteisökeskeisessä kulttuurissa ajatellaan yhteisöä, esimerkiksi sukua, ja eletään aina yhteisölle (Väestöliitto 2019). Pelkän litteoidun tekstin analysointi ei siis riitä haastatteluja tulkitessa, vaan haastattelu-puheen analysointi on tärkeää (Ruusuvuori ym. 2010, 415).

Itse huomasin haastattelutilanteessa, että esimerkiksi Suomessa on totuttu antamaan rakentavaa palautetta sitä kysyttäessä, mutta esimerkiksi arabikulttuu-

rista tulevan on vaikea antaa kasvotusten rakentavaa palautetta. Kaikki nähdään aina positiivisena, tai ainakin kerrotaan pelkät positiiviset asiat, vaikka ei-verbaalinen viestintä kertoisi muuta.

Yksi tärkeä aspekti vieraskielistä tutkimusta tehdessä on, että tutkija on itse suorittanut aineiston keruun laadullisessa tutkimushaastattelussa, koska vaikka yhteinen kieli puuttuisinkin ja haastattelu suoritetaan tulkin välityksellä, on silti tärkeää päästä näkemään ei-verbaalinen viestintä, eleet ja ilmeet ja jopa tunnelma, joka voi välittyä haastattelutilanteesta. Ei-verbaalisen viestinnän ja vastauksen avulla on mahdollista yrittää tulkita, ymmärsikö haastateltava haastattelukysymykset oikein, ja samalla on mahdollisuus tehdä tarkentavia tai korvaavia lisäkysymyksiä, jos tutkija ei ymmärrä tulkin kääntämää tai haastateltavan antavaa vastaussisältöä. (Ruusuvuori ym. 2010, 411–417.) Tämän huomasi itsekin tulkkia käyttäessäni, että vaikka olin hionut alkuperäisen suomen kiellisen tutkimuskysymyksen mahdollisimman tarkasti ja kääntänyt sen myös tarkasti vastaamaan samaa englanniksi, niin tulkin välityksellä kysymyksen asetelu on voinut muuttua ja samoin kysymyksen merkitys.

5 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Alla olevissa kappaleissa käsitellään laadullisen tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Luotettavuutta voidaan arvioida kahdella eri tavoin: se voi olla joko sisäistä tai ulkoista luotettavuutta. Sisäisellä luotettavuudella tarkoitetaan kuinka hyvin tutkijan kokoama aineisto kuvaa juuri niitä asioita tai ilmiöitä, joita oli tarkoitus tutkia. Ulkoisella luotettavuudella puolestaan tarkoitetaan päätelmiä, joita tutkija voi etukäteen pohtia, mitä tutkimuksessa käytetyllä menetelmällä voi saada aikaiseksi. (Valli 2018, 21.)

Kuula (2011, 18) toteaa: ”Tutkimusetiikka käsitteenä voidaan rajata koskemaan vain tieteen sisäisiä asioita. Tällöin esimerkiksi tutkittavien kohtelu ja tieteen ja yhteiskunnan väliset suhteet määritetään tutkimusetiikan sijasta tieteen etiikkaan kuuluviksi. Mutta tutkimusetiikka voidaan myös määritellä tutkijoiden ammattietiikaksi, johon kuuluvat eettiset periaatteet, normit, arvot ja hyveet, joita tutkijan tulisi noudattaa harjoittaessaan omaa ammattiaan.”

5.1 Eettisyys

Kaikki haastateltavat turvapaikanhakijat olivat ennalta valittuja. Sain haastateltavien yhteystiedot Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirin koordinaattorilta. Häneltä sain myös tiedot turvapaikanhakijoiden ystävistä, jotka myös haastattelin. Ennen virallisia haastatteluja kävin tapaamassa jokaista turvapaikanhakijaa sekä heidän suomalaisia vapaaehtoisia ystäviä, jotta pystyin esittelemään itseni etukäteen, sekä murtamaan mahdollisen jään itseni ja haastateltavien välillä, koska haastattelut koskivat kuitenkin jokaisen henkilökohtaista elämää.

Nauhoitin kaikki haastattelut ja pyysin haastatteluja varten kirjalliset suostumukset haastateltavilta. Kirjallisessa lomakkeessa kerroin myös, mihin tarkoitukseen haastattelun tuloksia käytetään, ja pyysin lupaa tulosten käyttämiseen työssäni. Kerroin lisäksi, että tulokset ovat vain minun käytössäni. Analysoin haastattelutulokset mitään muuttamatta, mutta mahdolliset haastateltavan ja minun väliset kulttuurierot tai käännökset saattoivat vaikuttaa jollain tavalla siihen, miten esimerkiksi tulkitsin vastauksia tai miten he ymmärsivät kysymykset. Kerroin haastateltaville, että haastattelu voidaan lopettaa milloin tahansa, ja he voivat vastata vain niihin kysymyksiin mitkä heistä tuntuvat hyvältä. Painotin kaikkien henkilöllisyyden pysyvän salassa. Tulkeilta toimineilta henkilöiltä pyysin myös kirjallisen vaitiololupauksen haastattelujen tulkkauksesta. Suhtauduin tutkimustuloksiin objektiivisesti ja yritin säilyttää vastausten merkityksen mahdollisimman tarkasti käännöksen ja oman tulkintani jälkeen.

5.2 Luotettavuus

Tutkimustulokset perustuvat haastateltujen henkilökohtaisiin kokemuksiin ja mielipiteisiin. Henkilökohtaisia kokemuksia ja mielipiteitä voi olla vaikeampi tulkita tutkimustuloksiksi kuin vertailtavaa faktatietoa, mutta mielestäni haastattelutilanteet olivat onnistuneita ja rauhallisia. Turvapaikanhakijoiden haastattelut suoritettiin vastaanottokeskuksen haastatteluhuoneessa, jonne olin pyrkinyt luomaan rennon ilmapiirin tarjoamalla siellä muun muassa teetä ja syötävää haastateltaville. Olin koristellut pöydän kivalla kattauksella ja pöytäliinalla, ja täten yrittänyt tehdä tilasta rennompaa paikkaa haastattelulle.

Ensimmäinen haastattelu suoritettiin englanniksi, jossa myös haastateltavan lapsi oli äitinsä pyynnöstä auttamassa äitiään suomen kielellä tilanteissa, jossa äiti ei ymmärtänyt kysymystä kokonaan englanniksi. Englannin kieli ei ollut haastateltavan oma äidinkieli, mutta hän puhui ja ymmärsi englantia todella hyvin, josta heijastui myös hänen korkea koulutustausta.

Toisessa haastattelussa kysymykset esitettiin haastattelussa englanniksi asiakastulkille, joka käänsi kysymykset englannista arabiaksi ja haastateltavan vastaukset arabiasta englanniksi. Kaksi viimeistä haastattelua suoritettiin ulkopuolisen henkilön tulkkaamana, jonka oma äidinkieli on turkki. Hankin ulkopuolisen tulkin aiemman työharjoittelupaikkani kautta ja maksoin hänelle siitä itse pienen rahallisen korvauksen. Ammattitulkit olisivat tutkimustulosten virheiden ja mahdollisten väärin tulkintojen vähentämiseksi olleet parhain ratkaisu, mutta MLL ei valitettavasti pystynyt tarjoamaan tulkin käyttöä opinnäytetyötä varten.

Vastauksissa on mielestäni huomioitava asiakkaiden todella stressaava elämäntilanne, joka myös vaikuttaa asioihin keskittymiseen ja asioiden ymmärtämiseen. Vastauksiin on myös voinut vaikuttaa kysymysten väärin ymmärtäminen tai tulkkajaan väärin ymmärtämä kysymyksen asettelu haastateltaville. Huomatessani haastateltavan vastaavan kysymykseen jotenkin oudosti esitin haastattelutilanteessa kysymykset uudelleen eri muodossa. Jostain vastauksista pystyin päättämään, että haastateltavat eivät olleet ymmärtäneet kysymystä oikein, esimerkiksi jos vastauksen sisältö oli aivan jotain muuta kuin mitä olin kysynyt.

Kolme haastateltavaa saivat tulkin avulla vastattua omalla äidinkielellään, joka on tärkeää, ettei tule kielellistä tulkinnanvaraa mitä vastauksella halutaan kertoa. Myös kulttuurierot, kuten kuinka jokin kysymys tulkitaan eri tavalla kuin miten sen tarkoitin, saattoivat toki vaikuttaa vastauksiin.

6 TUTKIMUSTULOSTEN RAPORTOINTI JA ANALYSOINTI

Kysyin haastateltavien turvapaikanhakijoiden taustatietoja, koska ne antavat hyvän pohjan ja ymmärryksen siitä, minkälaisista taustoista he tulevat. Tiedot

vaikuttavat myös jollain tasolla heidän mahdolliseen tulevaan kotoutumiseen Suomessa, jos he saavat turvapaikan täältä.

Haastateltavilta kysyttiin myös heidän arkielämästään vastaanottokeskuksessa ja omasta henkisestä jaksamisestaan turvapaikkaprosessin aikana, koska kaikki nämä voivat vaikuttavaa myös haastattelun onnistumiseen, ystävätoimintaan ja sen onnistumiseen, sekä siihen kuinka haastateltavat kokevat ystävätoiminnan myös oman jaksamisensa kautta.

Tulosten raportoinnissa ei ole käytetty haastateltujen suoria lainauksia heidän äidinkielellään tai englanniksi, koska englanniksi vastanneita oli vain yksi. Tuloksissa on kuitenkin käytetty tarvittavin osin suomennoksia. Suomennokset ovat vapaan käännöksen vuoksi puhekielimäisiä, mutta vastausten merkitys ja asiasisältö on pyritty säilyttämään mahdollisimman alkuperäisinä.

6.1 Turvapaikanhakijoiden taustatiedot

Kolme haastateltavista turvapaikanhakijoista oli kotoisin Irakista ja yksi Turkista. Keskiarvo naisten iästä oli 32,5 vuotta. Kaikki olivat olleet turvapaikanhakijoina Suomessa jo ainakin vuoden, keskimääräinen Suomessa vietetty aika oli 2 vuotta 3 kuukautta. Kolmella neljästä haastateltavasta oli lapsia. Suomen kielen taidon kaikki itse arvioivat heillä olevan aika heikko, mutta yksi arvioi ymmärtävänsä noin 40 % hänelle puhutusta suomesta, mutta suomen kielen puhuminen tuotti kaikille vaikeuksia. Itsekin huomasin haastateltavien suomen kielen tason olevan kaikilla vielä heikkoa.

Haastateltavat kertoivat heidän suomen kielen taitoon vaikuttavista asioista, kuten etteivät pysty käyttämään sitä tarpeeksi muistaakseen sanoja. Vastaanottokeskuksessa pärjää työntekijöiden kanssa myös osittain englannin kielellä, joten suomen kielen sijasta heidän kanssa on helppo keskustella englanniksi. Myös omat pienet lapset ja heidän hoitaminen ovat olleet näillä äideillä etusijalla, jolloin suomen kielen opiskelu on myös siksi saattanut jäädä vähemmälle. Suomen kielen opetteluun tärkeys ei heillä ehkä ole ollut tärkeimpänä mielessä, koska turvapaikkaprosessi on vielä kesken.

Uuden kotimaan kielen ymmärtäminen ja puhuminen on kuitenkin yksi kotoutumiseen liittyvä tärkeä aspekti, joka auttaa merkittävästi kotoutumiseen ja yhteiskuntaan sisälle pääsemiseen. Voidaan sanoa, että kieli, puhe ja ei-verbaalinen viestintä luovat kulttuurisen ympäristön, jossa elämme, ja jonka vuoksi todella hyvään kielitaitoon pääsee vain ymmärtämällä kulttuurista ilmaisua. Myös kielen kautta näytetään jokaiselle kulttuurille tyypillistä käyttäytymistä. Kieli on erittäin tärkeä osa ihmisten elämää, ja sen merkitys on äärimmäisen suuri muun muassa sosiaalisten suhteiden luomisessa ja oman kulttuurisen identiteetin kasvamisessa kotoutumisen yhteydessä. (Castaneda ym. 2018, 72.)

Saukkonen (2017, 18) puolestaan määrittää uuden kotimaan kielitaidon ”kulttuuriseksi kotoutumiseksi”, johon kuuluu kielitaidon lisäksi myös paikallisten normien ja arvojen ymmärrys, sekä yhteiskunnan yhteisten pelisääntöjen ymmärtäminen ja niiden noudattaminen. Saukkonen kääntää kulttuurisen kotoutumisen myös toisinpäin, eli paikallisen kantaväestön tulisi myös ymmärtää nykypäivän monikulttuurista yhteiskuntaa ja tiedostaa niiden tärkeimmät piirteet. Eli kasvattaa ymmärrystä puolin ja toisin.

Kolme neljästä haastateltavasta osasi kirjoittaa ja lukea omalla äidinkielellään, mikä vaikuttaa positiivisesti heidän rakenteellisen kotoutumisen helpottumiseen. Luku- ja kirjoitustaidon puuttuminen saattaa myös hankaloittaa suomen kielen opettelua ja täten myös pitkittää rakenteellista kotoutumista. Rakenteellisella kotoutumisella Saukkonen (2017, 18) viittaa työpaikan löytymiseen ja myöskin yhteiskunnan taloudellisiin rakenteisiin. Rakenteelliseksi kotoutumiseksi katsotaan myös oman opiskelupaikan löytäminen ja opiskeluissa onnistuminen, sekä myös tarpeeksi turvalliset ja tilavat asumismahdollisuudet koko perheelle.

Koulutustasokseen kaksi haastateltavaa arvioi lukion, yksi oli käynyt muutaman luokan kotimaassaan ennen sieltä lähtemistä ja yhdellä oli ylempi korkeakoulututkinto. Haastateltavilla oli vaikeuksia määrittää omaa koulutustasoaan johtuen ehkä siitä, että heillä oli jäänyt opiskelu kesken peruskoulussa, tai sitten ei ole esimerkiksi varmaa tietämystä, miten koulutusjärjestelmä muodostuu omassa kotimaassa.

Kotouttamistoimien riittävydestä on Suomessa käyty joskus keskusteluja yhteiskunnallisella tasolla, mutta niiden positiivinen vaikutus on kuitenkin todettu maahanmuuttajien työllistymiselle ja myöskin tulotason paranemiselle (Ali-tolppa-Niitamo 2013, 9).

6.2 Turvapaikanhakijoiden arkielämä Suomessa

Kaikkien haastateltavien arkielämä kului aika pitkälti arkiaskareissa, kuten ruoanlaiton ja lastenhoidon parissa. Haastateltavat olivat käyneet aiemmin vastaanottokeskuksen suomen kielen kursseilla, mutta haastatteluhetkellä kukaan ei ollut enää niillä. Kaikkien vastauksista näkyi stressaava elämäntilanne, koska turvapaikkapuhuttelut olivat vielä kesken, tai Maahanmuuttovirasto ei ollut vielä tehnyt päätöstä turvapaikasta. Usealla haastateltavista oli menossa jo vähintään toinen turvapaikkaprosessi, ja siksi turhautuminen ja masentuneisuus näkyi vastaajista. Yksi turvapaikanhakijoista oli työllistynyt ja piti sitä mukava asiana, ettei tarvitse vain odottaa tietoa turvapaikasta päivisin, vaan saa välillä jotain muuta ajateltavaa kuin turvapaikkaprosessi ja sen eteneminen.

Kysyttäessä haastateltavien omaa selviytymistä ja jaksamista arkiasioissa, vastasi puolet haastateltavista selviytyvänsä hieman huonosti. Ystäväverkoston puuttuminen ja masentuneisuus olivat heillä syinä tähän. Kaksi haastateltavaa koki arjen helpommaksi, joista toinen kertoi olevansa tottunut tilanteeseen ja jaksamisen olevan omasta asenteesta kiinni. Toinen haastateltavista kertoi uusien asioiden kohtaamisen olevan yleensä vaikeita, mutta niiden helpottuvan, kun niihin tottuu. Kysyttäessä tuntevatko naiset olevansa yhtään masentuneita, vastasivat kaikki olevansa masentuneita, joka johtui turvapaikkaprosessista tai kielteisen päätöksen saamisesta.

Castaneda ym. (2018, 52) toteaa ”Turvapaikanhakuvaiheeseen liittyy lukuisia stressiä lisääviä tekijöitä, kuten pitkä vastaanottoaika ja epävarmuus tulevaisuudesta, kuormittavat asumisolosuhteet vastaanottokeskuksissa, mielekkään tekemisen ja merkityksellisyyden kokemuksen puute, huoli mahdollisesti koti-maahan jääneistä perheenjäsenistä ja puutteet sosiaalisissa tukiverkostoissa Suomessa.” Näitä kaikilla turvapaikanhakijoilla jossain muodossa yleensä esiin-

tyy, kuten esiintyi myös haastateltavilla. Heillä kaikilla oli pitkät turvapaikkaprosessit takana, huoli perheenjäsenistä ja suvusta, eikä kellään ollut aiemmin kontakteja muihin suomalaisiin, kuin viranomaisiin tai vastaanottokeskuksen henkilökuntaan. Stressi ja ahdistuneisuus näkyi selvästi kaikista haastateltavista. Myös masennus nousi kaikilla esiin.

Castanedan ym. (2018, 58) mukaan sosiaaliset taidot ja hyvät ihmissuhteet toimivat turvapaikkaprosessin aikana voimavaroina. Ihmisen sosiaalisuus koostuu vuorovaikutuskyvystä, osallistumisesta, sosiaalisesta aktiivisuudesta sekä yhteisöllisyyden ja osallisuuden tuntemisesta. Osallisuus tukee mielenterveyttä. Osallisuuden näkökulmasta on tärkeää kannustaa turvapaikanhakijoita itsenäisyyteen, suunnitelmallisuuteen ja myös päätöksentekoon omassa elämässä.

Harrastuksiksi tai vapaa-ajan tekemiseksi suurin osa mainitsi liikunnan eri muotoja, kuten juoksun, kävelyn tai kuntosalilla käymisen. Kaikki haastateltavat pitivät ruoanlaitosta ja leipomisesta. Aika kuluu yleisesti kaikilla perheen parissa ja lapsia hoitaen. Puolet haastateltavista toivoi työllistyvänsä pian tai viimeistään turvapaikkaprosessin päätyttyä. Mielestäni se ennakoii hyvää kotoutumista heidän kohdallaan. Alhainen koulutustaso voi tosin vaikuttaa työllistymisen vaikeuteen, ja siksi suomen kielen opettelu olisi avainsana myös työllistymisen näkökulmasta. Kotoutumisen ja tänne sopeutumisen kannalta suomen kielen taito on myös suuri voimavara Suomessa.

Kellään haastateltavista ei ole muita suomalaisia ystäviä kuin Mannerheimin Lastensuojeluliiton kautta saadut ystävät, mutta moni kertoi haastattelussa tavanneensa tai tulleensa esitellyksi joillekin MLL:n ystävän suomalaisille ystäville. Monilla oli kuitenkin muita turvapaikanhakijaystäviä vastaanottokeskuksessa.

Saukkosen (2017, 18) mukaan kotoutumista voidaan ajatella myös vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta. Siinä tärkeintä on sosiaalisten suhteiden rakentuminen. Kotoutuminen näyttää onnistuvan paremmin, jos henkilöllä on tuttavuuksia ja ystäviä eri väestöryhmistä sekä useita sosiaalisia verkostoja. Kielitaito auttaa näiden sosiaalisten suhteiden luomisessa huomattavasti ja kanssakäyminen kantaväestön kanssa keskustellen kasvattaa itseluottamusta vuorovaikutustilanteissa.

Kysyttäessä stressistä, kokivat kaikki haastateltavat sitä elämäntilanteensa vuoksi. Stressin purkukeinoina monilla oli liikunta, kuten juokseminen tai kävely. Myös ammattiauttajan apu oli ollut yhdelle haastateltavista tarpeen. Huomasin haastatteluissa ystävätoiminnan auttavan myös stressin helpottamisessa, kun turvapaikanhakijat saavat ystäviltä ja tapaamisilta muuta ajateltavaa sekä pääsevät pois vastaanottokeskuksesta käymään jossain muualla, kuten kahvilassa tai ystävän kotona.

6.3 Mannerheimin Lastensuojeluliiton ystävätoiminta

Osa haastateltavista turvapaikanhakijoista oli saanut tietoutta Mannerheimin Lastensuojeluliiton ystävätoiminnasta vastaanottokeskuksen toimiston kautta. Yksi haastateltava oli puolestaan kuullut ystävätoiminnasta suomen kielen opettajaltaan. Haastatteluista ilmeni, ettei kellekään heistä ollut tarkkaan tietoa MLL:n järjestötoiminnasta, tai että he olivat saaneet ystävät MLL:n kautta. Kaikki olivat kuitenkin todella kiitollisia ja onnellisia ystävistään, vaikka toimija näiden ystävien takana olikin tuntematon. Heillä oli vain yleinen käsitys siitä, että he ovat saaneet ystävän vastaanottokeskuksen toimiston kautta, ja jonka toimesta heiltä on aiemmin tiedusteltu halukkuutta suomalaiselle ystävälle.

Yksi merkittävimpiä syitä, joka nousi pintaan suomalaisen ystävän haluamiselle, oli suomen kielen oppiminen. Muita syitä olivat halu tutustua suomalaisiin ja suomalaisuuteen, mahdollisuus saada apua joltain ja saada itselle ja lapsille tekemistä. Yksi haastateltava myös kertoi sen lisäksi, että haluaisi suomalaisen ystävän, jotta oppisi suomalaista kulttuuria, mutta myös halustaan näyttää oman maansa kulttuuria suomalaisille. Tämä on myös yksi MLL:n Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan tärkeä tavoite, eli vapaaehtoinen ystävä pääsee tutustumaan myös uusiin kulttuureihin, ja kaksisuuntainen kotoutuminen toteutuu myös ystävätoiminnassa. Turvapaikanhakija toimii siis myös itse aktiivisesti tutustuessaan uuteen kulttuuriin ja maahan, joka auttaa häntä kotoutumisprosessissa.

Castanedan ym. (2018, 58) mukaan ”Kotoutumiskeskustelussa puhutaan nykyään myös kolmisuuntaisesta kotoutumisesta, jolloin huomioidaan myös lähtö-

maan merkitys, tai monisuuntaisesta kotoutumisesta, jolloin korostetaan yhteiskunnassa olevien eritaustaisten, eri aikoja vastaanottoomaassa olleiden ryhmien merkitystä kotoutumisessa”.

Yhdestä haastattelusta nousi esiin myös haastateltavan kohtaamat ennakkoluulot suomalaisilta, jonka vuoksi hän halusi myös päästä näyttämään suomalaisille ystävätoiminnan kautta minkälainen maahanmuuttaja on. Kaikilla haastateltavilla ystäväsuhde oli kestänyt vasta muutaman kuukauden. Pisin ystävyyssuhde oli noin viiden kuukauden mittainen, mutta kaikilla tuntui olevan jo hyvä tuntuma ja luottamus ystäviin. Kielimuuri ystävien kesken tuli esille kaikilta haastateltavilta, koska suomen kieli oli kaikilla vielä alkeistasolla. Se ilmeni myös suomalaisia ystäviä haastateltaessa siten, että syvällisiin keskusteluihin oli vaikea päästä yhteisen kielen puuttuessa.

Kaikki suomalaiset ystävät puhuivat turvapaikanhakijoille suomen kieltä ja avuksi otettiin esimerkiksi englannin kieli, Googlen translate-palvelu tai elekieli. Joskus lapset olivat kääntäneet äitien puheet omasta äidinkielestään suomeksi, koska he osasivat suomen kieltä paremmin.

Aktiviteetit suomalaisten ystävien kanssa olivat todella monimuotoisia ja myös kotouttamista tukevia, koska turvapaikanhakijat saivat samalla tietoutta suomalaisesta yhteiskunnasta ja tapakulttuurista. Kaikki turvapaikanhakijat olivat päässeet vierailulle suomalaisten ystävien koteihin, ja usein yhteinen toiminta liittyi ruoanlaittoon tai vierailuun eri kohteisiin, kuten kaupungille, kauppoihin, tai esimerkiksi kirpputoreille. Ruoanlaitossa turvapaikanhakijat olivat tehneet kotimaansa paikallisia ruokia suomalaisille ystäville, ja suomalaiset olivat tehneet suomalaisia perinneruokia turvapaikanhakijoille. Myös siinä toteutui siten kaksisuuntainen kotoutuminen, joka on yksi tärkeä Ystäväksi maahanmuuttajaidille -toiminnan tavoite.

Moni turvapaikanhakija oli päässyt tutustumaan myös oman suomalaisen ystävän ystäviin ja saanut siis muihin suomalaisiin kontakteja sitä kautta. Yksi ystävä oli myös tutustuttanut samasta maasta tulleita maahanmuuttajaystäviään turvapaikanhakijaystävälle ja hänen lapsilleen, jotta he saisivat uusia ystäviä ja mahdollisuuden puhua omaa kieltään myös täällä Suomessa. Kaikki suomalai-

set ystävät olivat myös vierailleet vastaanottokeskuksessa turvapaikanhakijoiden asunnoissa. Suomalaisen ystävien ja turvapaikanhakijoiden lapset leikkivät ja viettivät aikaa myös usein keskenään tapaamisissa sillä välin, kun äidit esimerkiksi vaihtoivat kuulumisia.

Suomalaiset ystävät kertoivat, että tietous suomalaisuudesta tai suomalaisesta kulttuurista turvapaikanhakijoille tulee yleensä käytännön esimerkkien tai tilanteiden kautta, kun yhdessä liikutaan ja vietetään aikaa, mutta syvällisiin keskusteluihin oli ollut vaikea päästä kielimuurin takia.

6.4 Ystävätoiminnan hyödyt turvapaikanhakijoiden näkökulmasta

Kaikista turvapaikanhakijoiden vastauksista heijastui syvä kiitollisuus suomalaisista ystävästä. Ystävä koettiin todella tärkeäksi ja jopa perheenjäseneksi, koska oma perhe ja sukulaiset olivat jääneet kotimaahan. Ystävydestä koettiin saavan tukea vaikeissa hetkissä, kuten esimerkiksi kielteisen turvapaikkapäätöksen saamisen jälkeen. Tällöin ystävän läsnäolo ja tuki koettiin henkisesti merkittäväksi. Ystävilta koettiin saavan rakkautta, ja syvä luottamus suomalaisiin ystäviin näkyi melkein kaikista haastateltavista. Ystävyysuhde on auttanut monia poistamaan stressiä ja on rentouttanut heitä vaikeissa hetkissä.

Ystävät ovat auttaneet turvapaikanhakijoita oppimaan suomen kieltä käytännön tilanteissa, yhdessä aikaa vietettäessä. Ystävät ovat näyttäneet miten erilaisissa paikoissa – kuten uimahallissa, kirpputorilla tai saunassa – toimitaan. Suomen kielen oppiminen ystävän kanssa on myös yksi merkittävä tavoite Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnassa, mikä myöhemmin vaikuttaa myös turvapaikanhakijan kotoutumiseen Suomessa.

Melkein kaikki turvapaikanhakijat olivat päässeet tutustumaan suomalaisten ystävien perheisiin ja nähneet samalla suomalaista perhekulttuuria. Kaikki turvapaikanhakijat, joilla oli lapsia, kokivat, että suomalaiset ystävät ottavat myös heidän lapsensa todella hyvin huomioon. He auttavat lastenhoidossa ja ottavat lapset aina huomioon yhteisissä tapaamisissa, mikä herätti heissä kiitollisuutta ja luottamusta. Tämä vahvistaa osaltaan myös turvapaikanhakijoiden vanhemmuutta, kun heidän lapsensa on otettu hyvin huomioon ystävätoiminnassa ja he

pääsevät näkemään arkitilanteita, kuinka suomalainen ystävä hoitaa omia ja heidän lapsia. Se antaa samalla ymmärrystä, kuinka Suomessa hoidetaan lapsia. Vanhemmuuden vahvistaminen on yksi olennainen osa MLL:n Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan tavoitteita.

Alitolppa-Niitamo ym. mukaan (2005, 103) kotoutumisessa lapset ovat usein edellä vanhempiaan, koska he oppivat uuden kielen nopeammin ja ymmärtävät uuden kotimaan yhteiskuntaa paremmin. Tällainen roolien kääntyminen ylösalaisin aiheuttaakin usein perheissä ongelmia ja jännitteitä. Siksi onkin tärkeää, että vanhemmat pääsevät itse myös kotoutumaan hyvin ja he löytävät kasvatuskysymyksissä kultaisen keskitien omien aikaisempien kasvatuskäsitystensä ja uuden yhteiskunnan kasvatustavoitteiden ja -menetelmien välillä.

Turvapaikanhakijoista moni mielsi ystävän auttavan koko perhettä myös yksinäisyydessä, käytännön asioissa ja henkisessä tukemisessa. Turvapaikanhakijoiden puoliset eivät ole yleensä olleet mukana tapaamisissa ystävien kanssa, mutta henkinen tuki vaikutti tukevan koko perheen ja etenkin äitien jaksamista. Moni mainitsi saavansa tukea ja rakkautta ystäviltä. Ystävyys miellettiin auttavan masennukseen ja yksinäisyyteen, joita kaikki haastateltavat myönsivät kokeneensa ainakin jossain vaiheessa turvapaikkaprosessia. Ystävyys ja ystävän kanssa vietetty aika antaa heille muuta ajateltavaa, kun tietoa omasta tulevaisuudesta odotetaan maahanmuuttovirastosta.

Sosiaalinen toiminta edistää osallisuuden kokemista. Sillä voi edesauttaa elämänhallinnan tunnetta, vuorovaikutusta ja yhteisössä toimimista. Osallisuuden tunnetta voidaan lisätä tukemalla henkilön toimijuutta. Toimijuutta voidaan vahvistaa tarjoamalla erilaisia merkityksellisyyden kokemuksia ja johdonmukaisuutta, esimerkiksi arkirutiineja ja sisältöä päiviin. (Castaneda ym. 2018, 79.) Tätä ystävätoiminta mielestäni tarjoaa, kun ystävät puuhastelevat yhdessä arkisia asioita ja oppivat toisiltaan kulttuureista, ja samalla suomalaiset ystävät tukevat läsnäolollaan turvapaikanhakijoiden mielenterveyttä. Ystävätoiminta tarjoaa mielestäni myös vahvaa osallisuuden tunnetta, joka on myös yksi tärkeä Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan tavoite.

Haastattelussa kysyttiin, missä asioissa turvapaikanhakija kaipaisi eniten apua suomalaiselta ystävältään, kuten esimerkiksi harrastuksissa, suomalaisissa

palveluissa vastaanottokeskuksessa, uskontoasioissa, suomalaisessa kulttuurissa tai jossakin muissa asioissa. Vastauksista ilmeni, että suomalaista kulttuuria on keskusteluissa esimerkiksi sivuttu, mutta sujuvan yhteisen kielen puuttuminen on haitannut keskusteluja näin syvällisistä ja vaikeista aiheista. Ystävän ja turvapaikanhakijan väliset keskustelut ovat olleet melko arkisella tasolla. He ovat esimerkiksi keskustelleet saunomisesta, lasten harrastuksista ja luontoon liittyvistä asioista sekä opetelleet suomen kieltä yksinkertaisilla sanoilla. Myös ystävien lyhyt tuntemisaika vaikutti syvällisten keskustelujen puuttumiseen, mutta moni toivoi niiden tulevan vielä myöhemmin. Kaksi haastateltavaa mainitsi myös työnhaun, mistä toinen toivoi myöhemmin saavansa lisätietoa, kun työllistyminen tulee enemmän ajankohtaiseksi. Toinen haastateltava oli jo saanut tietoa, milloin työskentelyn voi aloittaa Suomessa. Palveluista vastaanottokeskuksessa kukaan haastateltavista ei ollut tarvinnut apua, koska he kokivat saavansa itse niistä asioista selkoa.

Ystävyys ei ollut tuonut turvapaikanhakijoille uusia harrastuksia, mutta he kokivat saaneensa paljon uusia kokemuksia ystävyiden kautta, kuten luontoon tutustumista, saunomista sekä uusien paikkojen näkemistä. Ruoanlaittoa tai leipomista olivat kaikki tehneet yhdessä. Ystävyys oli tuonut myös tutustumista ja kontaktia suomalaisen ystävän muihin ystäviin tai perheenjäseniin. Kaikki turvapaikanhakijat kokivat myös oppineensa ystäviltaan lisää suomen kieltä ja saaneet rohkeutta käyttää sitä enemmän, sekä puhua myös muille ihmisille suomeksi. Mannerheimin Lastensuojeluliiton yksi tavoitteista ystävätoiminnasta toteutuu tässäkin kohtaa, eli suomen kielen opettelu yhdessä on myös tuonut tunnetta osallisuudesta. Suomen kielen opettelu auttaa myös kotoutumaan helpommin ja luomaan kontaktia muihin ihmisiin, joka täten myös ennalta ehkäisee syrjäytymistä. Uuden kotimaan kielen opettelu auttaa selviytymään jokapäiväisestä elämästä, ja se auttaa myös työllistymään ja pääsemään helpommin sisälle yhteisöihin sekä helpottaa kouluttautumista. (Castaneda ym. 2018, 73.)

Nordic Council of Ministers (2018,13 ja 43) mukaan verkostoituminen ei ole olennaista vain työllistymisen kannalta vaan myös muista tärkeistä näkökulmista, kuten uuden maan kulttuurin opetteluun ja verkostojen luomiseksi yhteiskuntaan. Vaikka vahvat sosiaaliset verkostot nähdään elintärkeinä työllistymisen kannalta Pohjoismaissa, ei se kuitenkaan koske ainoastaan maahanmuut-

tajia vaan myös syntyperäisiä kansalaisia. Tästä huolimatta muutamat tutkimukset osoittavat, että hyvät verkostot auttavat turvapaikanhakijoita työmarkkinoille. Yleiset tutkimukset osoittavat myös, että epäviralliset kanavat auttavat työllistymisessä ja että monia työpaikkoja ei mainosteta julkisesti. Verkostojen puutteen on tutkittu olevan suurin este löytää työ, joka vastaa omia taitoja. Tutkimukset osoittavat, että maahanmuuttajat, etenkin korkeakoulutetut, jotka ovat aktiivisia vapaaehtoisorganisaatioissa ja kenellä on uudessa kotimaassa syntyperäisiä ystäviä, työllistyvät helpommin.

6.5 Ystävöiminnan merkitys turvapaikanhakijoille vaikeassa elämäntilanteessa

Kysyttäessä arkielämän avusta suomalaiselta ystävältä puolet haastatelluista turvapaikanhakijoista ei halunnut vaivata ystävää pyytämällä ollenkaan apua. Vastaavasti puolet haastatelluista olivat saaneet apua esimerkiksi ruoka- tai vaateostoksille menemisestä, tai saamalla käytettyjä vaatteita tai tavaroita ystävältä.

Kaikki turvapaikanhakijat kokivat saavansa suomalaisilta ystäviltä henkistä tukea turvapaikkaprosessissa, vaikka siitä ei olekaan paljoa keskusteltu ystävyys-suhteissa. Haastateltavat kokivat, että esimerkiksi negatiivisen päätöksen saatuaan on ystävyysuhde antanut muuta ajateltavaa. Ystävä on esimerkiksi tarkoituksella vienyt tekemään jotain muuta mukavaa vastaanottokeskuksen ulkopuolelle, ettei turvapaikanhakija ole jäänyt sinne murehtimaan omaa tilannettaan. Ystävä on myös voinut kannustaa kertomalla, ettei tilannetta tarvitse jännittää, ja kertonut toivovansa turvapaikanhakijan saavan turvapaikan. Puolet vastaajista kertoi, etteivät he halua puhua turvapaikkaprosessista ollenkaan suomalaisille ystävilleen, koska eivät halua stressata tai vaivata ystävää asialla, vaan viettää mieluummin yhteistä aikaa unohtaen turvapaikkaprosessin. Yksi vastaajista kertoi luottavansa niin paljon ystäväänsä, että puhuu mielellään turvapaikkaprosessin aiheuttamasta stressistä hänelle. Vastauksissa mielestäni näkyvät kulttuurierot ja hienotunteinen ajattelu ystävää kohtaan, eli ei haluta kuormittaa omilla murheilla muita. Yhteisen sujuvan kielen puuttuminen vaikuttaa myös hyvin todennäköisesti näin syvällisen aiheen käsittelyssä.

Kysyttäessä ystävyysuhteen syvyyttä, kertoivat kaikki haastateltavat kokevan syvää ystävyyttä ja luottamusta suomalaisiin ystäviin. Vaikka ystävyysuhde on kaikilla ystävyksillä vielä varsin tuore, on vaikea elämäntilanne ja tuen saaminen selkeästi lähentänyt näitä kaikkia ystävyysuhteita.

6.6 Ystävötoiminnan merkitys kotoutumisessa

Ystävyysuhteet ovat avartaneet turvapaikanhakijoiden mielipiteitä suomalaisista. He ovat myös oppineet paljon käytännön tekemisen kautta, kuten esimerkiksi sen, että Suomessa harvemmin tarjotaan ystävälle kaupassa tai kahvilassa ostoksia, vaan jokainen maksaa omat ostoksensa itse.

”Nyt kun minä näen * (ystävää) pidän enemmän Suomesta. Näen, että he ovat hyviä ihmisiä ja avuliaita. Pidän Suomesta hänen kauttaan. Suomi on kiva paikka, kylmä, mutta rauhallinen paikka.”

Yksi haastateltavista kertoi, että tavattuaan suomalaisen ystävän hän huomasi myös, etteivät kaikki suomalaiset olekaan rasistisia. Se siis avarsi hänen mielikuvaansa suomalaisista ja sai aikaan tunteen, että hän on myös tervetullut Suomeen huolimatta aiemmista huonoista kokemuksista suomalaisista. Tämä onkin tärkeä aspekti juuri kotoutumista ajatellen, että tuntee olevansa tervetullut yhteiskunnan jäsen.

Maahanmuuton psykososiaalisiin muutoksiin ja haasteisiin on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta varautua etukäteen. Omista juurista irtautumista ja niiden uudelleen istuttamista uuteen maahan voi olla vaikea kuvitella, ellei sitä ole aiemmin tehnyt. Niin suuren muutoksen kokonaisvaltaisuus saattaa olla monelle liikaa. Maahanmuuton seurauksena voi jokin aspekti elämässä parantua, mutta myös pettymys voi tulla, jos huomaa etteivät kaikki olosuhteet paranekaan. Yleiset ongelmat, kuten työllistyminen ja kantaväestön huono suhtautuminen, voivat aiheuttaa harmitusta ja pettymyksiä. Perhe voi toimia maahanmuuttajan tärkeimpänä resurssina silloin, kun perhe selviää maahanmuutosta dynaamisesti yhdessä. Se voi auttaa tukemalla emotionaalisesti ja toimimalla identiteetin peilinä. Perhe on etenkin lapsille tärkein kehitysympäristö. (Alitolppa-Niitamo ym. 2005, 45.)

Suomalainen kulttuuri, etenkin tapa- ja käytöskulttuuri, ovat tulleet turvapaikanhakijoille tutuksi käytännön kautta seuraamalla suomalaisia ystäviä, miten he toimivat erilaisissa tilanteissa ja elävät arkea. Yksi haastateltava mainitsi muun muassa, kuinka suomalaisille on hyvä soittaa ennen heille kylään menoa. Kielimuuri on hankaloittanut aiheista keskustelua, mutta käytännön esimerkit ovat selkeitä esimerkkejä, miten ystävätoiminta auttaa kotoutumaan ennakoivasti, vaikka yhteinen kieli olisi puutteellinen. Suomalaisesta tasa-arvosta naisten ja miesten välillä oli monilla turvapaikanhakijoilla jo hyvin tietoutta. He tiesivät esimerkiksi hyvin, että Suomessa naiset käyvät myös töissä, ja kotitöiden ja lastenhoidon jakaminen puolisoiden kesken on Suomessa normaalia. Tällainen arjentietous auttaa heitä tulevaisuudessakin kotoutumaan ja paremmin ja antaa ymmärrystä uudesta kulttuurista. Suurin osa haastateltavista koki, että suomalaisen ystävän kautta he ovat saaneet enemmän ymmärrystä suomalaisesta kulttuurista.

” * (ystävä) on kertonut monenlaisia asioita ja näen hänen käytöksestään, miten suomalaiset käyttäytyvät. Joskus olemme jutelleet tällaisista säännöistä, mutta emme syvällisesti. Joskus esimerkiksi, kun näemme yhdessä jonkin asian, niin keskustelemme siitä. Pidän siitä, että naiset ja miehet ovat tasa-arvoisia, ja molemmat työskentelevät kotona ja töissä. Miehet ja naiset auttavat toisiaan.”

Myös kaksisuuntaista kotoutumista on tapahtunut jonkin verran ystävyys-suhteissa, riippuen kuinka kielimuuri on antanut periksi. Turvapaikanhakijat ovat kertoneet esimerkiksi oman maansa kulttuurista ja perhekulttuurista, mutta yhteisen sujuvan kielen puuttuminen on myös vaikuttanut puolella haastatelluista siten, ettei tällaisia keskusteluja ole vielä voitu käydä. Kaikki haastateltavat ovat myös kiinnostuneet suomalaisesta kulttuurista, ja koin kaikkien asenteen olevan positiivinen suomalaisen kulttuurin omaksumista kohtaan.

Kysyttäessä miten jokainen haastateltava aikoo säilyttää oman kotimaan kulttuurinsa uuden suomalaisen kulttuurin rinnalla, jos he saavat oleskeluluvan ja voivat jäädä Suomeen, heijastui melkein kaikkien vastauksista ymmärrys molempien kulttuurien säilyttämisen tärkeydestä. Vain yksi haastateltava kertoi ha-

luavansa jättää oman kulttuurinsa taakseen ja omistautua suomalaiselle kulttuurille kokonaan, koska oma kotimaa voi tuntua siinä vaiheessa kaukaiselta ja taakse jääneeltä. Yksi vastauksista kuului näin:

”Pidän moniin kulttuureihin tutustumisesta. Jokaisessa kulttuurissa on jotain erilaista ja jokaisessa on jotain hyvää ja parempaa. Haluan tietää lisää erilaisista kulttuureista, se antaa minulle lisää, jos tiedän enemmän kielistä ja sivilisaatioista. Jos tiedän enemmän, minusta tulee parempi ihminen. Se lisää minuun paljon.”

Suomen kielen taito on kasvanut kaikilla turvapaikanhakijoilla ystävyysuhteen aikana ja turvapaikanhakijat ovat saaneet enemmän rohkeutta käyttää sitä. Suomalaiseen kulttuuriin ja perheisiin he ovat päässeet tutustumaan lähietäisyydeltä, mikä auttaa ymmärtämään suomalaisuutta. Kaksisuuntainen kotoutuminen auttaa myös säilyttämään oman kulttuurin ja identiteetin. Osallisuuden tuntu on kaikilla todennäköisesti kasvanut, kun he ovat saaneet kontaktia paikallisiin ihmisiin ja saaneet aitoja ystäviä. Turvapaikanhakijat ovat saaneet myös varmuutta ja kannustusta kuinka arkisia asioita Suomessa hoidetaan. Yksi perhe oli jo saanut ystävänsä avustuksella lapsilleen urheiluseuraan paikat, mikä tuo hyvää mieltä ja osallisuuden tunnetta koko perheelle.

6.7 Turvapaikanhakijoiden ajatuksia ystävätoiminnasta

Kysyttäessä, mitä haastateltavat voisivat kertoa muille turvapaikanhakijoille Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnasta, halusivat he kaikki kannustaa muita turvapaikanhakijoita hankkimaan suomalaisen ystävän, koska sen miellettiin auttavan yhteiskuntaan sulautumista sekä auttavan ja tukevan turvapaikanhakijoita. Lisäksi se koettiin mahtavana kokemuksena, sekä miellettiin kaikkien turvapaikanhakijoiden tarvitsevan sitä ja auttavan heitä myös suomen kielen oppimisessa.

Jokainen turvapaikanhakija halusi myös suositella ystävätoimintaa muille turvapaikanhakijoille, koska se miellettiin hyväksi tavaksi saada suomalainen ystävä, ja se auttaa myös ymmärtämään suomalaista kulttuuria sekä saamaan tietoa Suomesta.

”Se on todella hyvä. Se on tavallaan matkustamista, kun pääsee tutustumaan toiseen kulttuuriin ystävän avulla.”

Kysyttäessä ystävyiden odotuksen täyttymisestä vastauksista ilmeni, ettei turvapaikanhakijoilla ollut erityisiä odotuksia ystävydestä. Luulen sen johtuvan osittain siitä, että Mannerheimin Lastensuojeluliiton ystävätoiminta ei ollut heille entuudestaan tuttua, joten he eivät voineet kuvitella, mitä kaikkea se voi tuoda heille tullessaan. Todennäköisesti osittain tähän vaikuttaa myös eri kulttuurit ja miten ystävyys niissä koetaan.

Ystävyiden odotuksista kysyttäessä nousi pintaan myös yhden vastaajan kohdalla pelko, jota hän tunsu etukäteen, koska hän oli epävarma suomen kielen taidostaan. Ystävään tutustuminen sai hänet kuitenkin rentoutumaan, koska ystävä sai hänelle mukavan olon ja täten pelko väistyi. Ystävyiden koettiin antaneen myös paljon tietoutta suomen lainsäädännöistä, ruoasta, juhlapyhistä ja mahdollisuuksista tutustua suomalaisiin.

Vuori (2015, 396) kärjistää ”Vaikka lainsäädännön tasolla Suomi on Euroopan edistyneimpiä maita, käytännön tasolla integraatiopolitiikassa kiinnitetään huomiota vain muuttajien henkilökohtaiseen kehitykseen ja kotouttamistyö eristeitään omiin organisaatioihinsa. Kieleen ja kulttuuriin suhtaudutaan välineellisesti eikä vähemmistöjen omaa toimintaa tueta. (Saukkonen 2013, 125–145.) Monet ongelmat liittyvät siihen, että kotouttamispolitiikka keskittyy vahvasti työntekijäkansalaisen ideaaliin ja on yksilökeskeistä (Anderson 2015; Kerkkänen 2008). Ihmisten sidos lähiyhteisöihin ja perheeseen nähdään kotouttamisen erityiskysymyksiä, jotka koskevat työmarkkinoiden ulkopuolella olevia erityisryhmiä: ikääntyviä, sairaita, lapsia ja kotiäitejä.”

Näihin tarpeellisiin kotouttamistyön erityiskysymyksiin vastaa Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta, joka auttaa turvapaikanhakijoita saamaan kontaktia suomalaisiin, tulemaan jollain tasolla osaksi lähiyhteisöjä, tuntemaan osallisuutta ja auttaa heitä tutustumaan uuteen kulttuuriin, kuten tutkimustuloksetkin osoittavat. Turvapaikanhakijanaisilla työllistyminen saattaa usein muutenkin pitkittyä, koska heiltä voi puuttua työpaikkoihin vaadittava koulutustaso, kielitaito tai he jäävät kotiäideiksi, jolloin myös kokemukseni mukaan usein suomen kielen opettelu viivästyy.

Ystävätoiminta koettiin pelkästään positiiviseksi asiaksi siitä kysyttäessä. Ystävätoiminnan kautta tullutta tietoa Suomesta ja suomalaisista arvostettiin. Myös ystävien kiinnostus turvapaikanhakijoiden omaa kulttuuria kohtaan nousi positiivisena asiana esille. Vastaajilla ei ollut mitään negatiivista sanottavaa ystävätoiminnasta. Joskus on ollut joitain epäselviä tilanteita kielimuurin takia, mutta kaikki asiat ovat lopulta selvinneet, joten niitäkään ei koettu negatiivisena.

”On kuin oma perhe eikä pelkästään ulkomaalainen toiselle.”

Kaikki turvapaikanhakijat toivoivat, että he voivat jatkaa ystävyyttä suomalaisten naisten kanssa, jos he saavat turvapaikan Suomesta. Ystävyysuhteilta toivottiin lopun elämää kestävästä syvästä ystävyystä, ja haluttiin, että ystävän vierelle voi jäädä ainiaaksi.

Tiedustellessa parannusehdotuksia ystävätoimintaan eivät haastateltavat osanneet eritellä toiveita, mutta he kehuivat kovasti ystäviään ja ystävien mukana tullutta mukavaa kokemusta. He toivoivat muidenkin turvapaikanhakijoiden saavan suomalaiset ystävät. Jokainen tuntui vilpittömästi olevan kiitollinen suomalaisista ystävistään. Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestönä oli heille kaikille tuntematon, joten ymmärtääkseni heidän oli vaikea kohdentaa palautetta muualle kuin suoraan ystäville meneväksi. Luulen tämän vaikuttavan myös negatiivisen tai kehittävän palautteen antamiseen tai antamatta jättämiseen.

6.8 Suomalaisen ystävien haastattelut

Haastattelin myös viittä suomalaista naista, jotka olivat lähteneet mukaan ystäviksi turvapaikanhakijaisille. Kahdella heistä oli kaksi yhteistä turvapaikanhakijaystävää, joista haastattelin vain toisen turvapaikanhakijan, koska heidän ystävyysuhteensa oli kestänyt kauemmin. Haastateltavien keskiarvo iästä oli 58,6 vuotta. Kaksi heistä oli eläkkeellä ja muut vielä mukana työelämässä. Koulustaustoiltaan ystävät olivat hoitoalalta tai ylempään humanistisen korkeakoulutuksen omaavia.

Kolme haastateltavaa ystävää oli huomannut lehdessä ilmoituksen tai artikkelin Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnasta, ja yksi oli houkutellut oman ystävänsä mukaan toimintaan nähtyään ilmoituksen lehdessä. Voidaan siis todeta, että ystävätoiminnan markkinointi ja lähestymistapa toimivat hyvin tämän ikäisille ystäville. Yhdellä haastateltavista oli vuosikymmenien kokemus ystävätoiminnasta Suomen Punaiselle Ristille. Muille haastateltaville Mannerheimin Lastensuojeluliiton kautta saadut ystävät olivat ensimmäiset ystävät tällaisessa tukitoiminnassa. Kaikki olivat olleet mukana Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnassa alle vuoden verran ja ystävyys oli kestänyt kahdesta kuukaudesta alle vuoteen. Yhdellä suomalaisella ystävällä oli ollut yksi aiempi ystävyysuhde nykyisten ystävien lisäksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton kautta, mutta turvapaikanhakija oli muuttanut toiseen kuntaan, jonka seurauksena ystävyystoiminta hiljeni heidän välillään.

6.8.1 Ystävyysuhteiden haasteellisuus

Haastatteluista ilmeni, että ystävänä turvapaikanhakijalle olemisessa kaikki kokivat sen haasteellisempänä tai vaikeampana kuin kenelle tahansa maahanmuuttajanaishenkilö, kuten esimerkiksi työperäiselle maahanmuuttajalle, koska turvapaikanhakijan elämäntilanne on itsessään usein vaikea ja tietämättömyys turvapaikanhakijan tulevaisuudesta voi vaikuttaa ystävyysuhteeseen jollain lailla. Tiedostaminen turvapaikan mahdollisesta epäamisestä ja ”elämisestä veitsenterällä” nousivat esiin haastatteluissa. Näillä viitattiin epävarmaan tilanteeseen turvapaikan saamisessa, joka vaikutti myös suomalaisten ystävien käytökseen ja varovaisuuteen turvapaikanhakijoiden seurassa. Turvapaikanhakijoille ei haluttu antaa ”väärää toivoa” turvapaikan saamisesta. Turvapaikkaprosessi herätti myös ajatuksia, kuinka olla ystävän tukena, jos turvapaikanhakija saa kielteisen turvapaikkapäätöksen. Kaikki haastateltavat tiedostivat hyvin, että ystävyysuhde saattaa loppua kielteiseen turvapaikkapäätökseen, jos hakija joutuu palaamaan kotimaahansa. Kaikilla oli varsin realistinen käsitys ystävyysuhteista ja niihin liittyvistä odotuksista.

Kaikista haastateltavista ystävistä heijastui ammattimainen lähestyminen ja auttamisen halu turvapaikanhakijoita kohtaan. Ymmärrys ystävydestä ja auttajan

roolista oli kaikilla samansuuntainen. Koin kaikilla ystävillä olevan tavallista laajempi katsantokanta ihmisten erilaisuutta ja suvaitsevaisuutta kohtaan verraten keskivertosuomalaisiin. Mielestäni kaikkien koulutustausta näkyi hyvin myös ammattimaisuudessa, jolla turvapaikanhakijaystäviä lähestyttiin, kuten muun muassa auttamalla ja tukemalla heitä asioissa, mutta ei tekemällä asioita heidän puolesta. Riippuvuussuhteen mahdollisuus ymmärrettiin, jos turvapaikanhakijaystävän puolesta tekisi liikaa asioita. Myös ymmärrys turvapaikanhakijan yksityisyydestä koskien turvapaikananomissyitä nousi esiin, eli ystävät ymmärsivät, että heille kuuluu vain se tieto, mitä turvapaikanhakija haluaa heille itse avoimesti kertoa, mutta utelu ei kuulu näihin ystävyys-suhteisiin. Kaikki tiedostivat jollain tavalla kyseessä olevan ensisijaisesti enemmän auttamissuhde syvän molemminpuolisen ystävyys-suhteen sijaan, eikä kelläkään ollut suuria odotuksia kaksisuuntaisesta ystävyys- tai auttamissuhteesta, mutta moni toivoi sen muuttuvan ystävyys-suhteeksi ajan kanssa.

Haastateltavat toivat esiin myös heidän ja turvapaikanhakijoiden suuret ikäerot, jotka ovat osaltaan saattanut vaikuttaa syvän ystävyys-suhteen kehittymiseen, koska mielenkiinto voi olla eri-ikäisillä erilaisiin asioihin.

Kielellinen hankaluus ystävyys-suhteen syvenemisessä tuli esiin myös monilla haastateltavilla. Yhteisen sujuvan kielen puuttuminen hankaloitti syvällisten keskustelujen käymistä ja asioista kertomista. Sen puuttuminen ei kuitenkaan ollut ystävyys-suhteissa ongelma. Kaikki ystävät ymmärsivät, että syvällisempiä keskusteluita voidaan käydä mahdollisesti myöhemmin, kun turvapaikanhakijoiden suomen kielen taito ajastaan kehittyy. Kommunikointi turvapaikanhakijaystävän tapaamisissa tapahtuu ystävien mukaan enimmäkseen suomeksi. Joskus he selittävät asioita myös englanniksi, mikäli molempien kielitaito on ollut siihen riittävä. Suomea harjoitellaan yhdessä käytännön tilanteissa, mutta esimerkiksi suomen kielen kieliooppia ei ole kukaan ystävästä käynyt opettamaan turvapaikanhakijaystävälleen. Kaikki haastateltavat ymmärsivät, kuinka tärkeää on oppia suomen kieli, koska se vaikuttaa kotoutumiseen, ja jokainen ystävä tuntui tekevän parhaansa suomen kielen oppimisen mahdollistamiseksi ystävyys-suhteissaan.

6.8.2 Arkista puuhastelua yhdessä

Haastateltavat kertoivat ystävyysuhteissa tehtävän varsin arkisia asioita, kuten kaupassa käyntiä, kahvitteluja, paikallisiin paikkoihin ja nähtävyyksiin tutustumista, ruoanlaittoa ja niin edelleen. Arkielämän asioissa eivät ystävät kokeneet auttaneensa paljoa turvapaikanhakijoita, koska asioiden hoitaminen on onnistunut vastaanottokeskuksen kautta tai turvapaikanhakijat eivät olleet pyytäneet ollenkaan apua vastaanottokeskukseen liittyvissä asioissa. Yksi suomalainen ystävä oli kuitenkin auttanut esimerkiksi turvapaikanhakijan lapsia pääsemään harrastusten pariin, ottanut ystävän puolesta yhteyttä työasioissa työnantajaan, maahanmuuttovirastoon ja vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijään. Moni ystävä oli myös auttanut satunnaisesti autolla kuljetuksissa, jos turvapaikanhakijalla oli ollut kyydille tarvetta.

6.8.3 Ystävyys auttaa kotoutumaan käytännössä

Kysyttäessä ovatko ystävät kertoneet turvapaikanhakijaystävilleen suomalaisesta kulttuurista, kuten esimerkiksi minkälaisia suomalaiset ovat, millainen tasa-arvo on Suomessa, miten naiset ovat työelämässä samalla tavalla kuin miehet, millaista suomalainen tapakulttuuri on, kuinka lapsia kasvatetaan, miten suomalainen yhteiskunta toimii ja niin edelleen. Vastaukset näihin olivat samansuuntaisia eri vastaajien kesken. Turvapaikanhakijat olivat saaneet käytännön asioiden näkemisen ja keskusteluiden kautta tietoutta suomalaisesta kulttuurista ja päässeet esimerkiksi näkemään kuinka suomalaisissa perheissä toimitaan. Syvällisemmät keskustelut ja asioiden syvälinen ymmärtäminen vaativat todella hyvän suomen kielen taidon, joka vielä puuttuu kaikilta turvapaikanhakijoilta. Tapakulttuuria, kuten suomalaista saunomista, olivat turvapaikanhakijaystävät päässeet kokemaan vieraillessaan ystävien kotona. He olivat myös nähneet, kuinka suomalaiset miehet osallistuvat kotitöihin naisten kanssa ja miten Suomessa on esimerkiksi normaalia olla yksinhuoltaja.

Turvapaikanhakijat olivat myös kertoneet oman maansa tapakulttuurista, joten kaksisuuntaista kotoututumista on tapahtunut myös suomalaisten ystävien mie-

lestä. Suomalaiset juhlat, kuten juhannus tai syntymäpäivien juhlinta, olivat tulleet tutuiksi turvapaikanhakijoille käytännön kokemisen kautta, kun he olivat päässeet mukaan ystävien juhliin. Ystävät ovat myös kertoneet erilaisista suomalaisista juhlapyhistä heille.

Yleistietoutta Suomesta, mikä auttaisi turvapaikanhakijoita ennakoituvasti kotoutumaan Suomeen, ovat ystävät jakaneet turvapaikanhakijoille heidän elämäntilanteensa ja tarpeensa mukaan. Haastatteluista nousivat esille esimerkiksi suomalainen täsmällisyys ja miten siihen kannattaa kiinnittää huomiota olemalla ajoissa töissä ja koulussa. Muita esille nousseita asioita olivat suomalaiset käytöstavat, kuinka tärkeää suomen kielen opettelu on täällä asumisen kannalta ja esimerkiksi kuinka tärkeää on hankkia työpaikka. Ystävät olivat kertoneet myös suomalaisten naisten harrastuksista ja kerhoista, kuten Martoista. Suurin osa ystävistä koki, että he ovat jo antaneet turvapaikanhakijalle tietoutta ja käytännön tukea, mitkä auttavat häntä tulevaisuudessa kotoutumaan paremmin Suomeen, vaikka turvapaikkapäätös vielä puuttuu. Näitä asioita olivat esimerkiksi ystävän tutustuttaminen suomalaiseen luontoon, suomalaisten alkoholin käyttö, auttaminen työnhaussa, tiedon antaminen suomalaisesta ”sääntöviidakosta” ja miten esimerkiksi uimahallissa toimitaan ja käyttäydytään. Yksi ystävä kertoi kannustaneensa ja auttaneensa myös itsetunnon kasvattamisessa, jotta turvapaikanhakija uskaltaisi tavoitella Suomessa omia unelmiaan ja työllistyä.

Turvapaikanhakijoille oli myös näytetty paikallisia kohteita, jotta heillä olisi enemmän varmuutta liikkua niissä myös yksin ilman ystävän tukea. Tässä oli havaittavissa yksi merkittävä kulttuuriero suomalaisten naisten ja monen haastateltavan turvapaikanhakijan välillä. Omassa kulttuurissaan naiset eivät välttämättä ole tottuneet kulkemaan yksin julkisilla paikoilla, vaan esimerkiksi perheen miehen pitää olla läsnä näissä tilanteissa. Tämä suomalaisille niin itseltään selvä liikkumisen vapaus voi olla turvapaikanhakijoille kokonaan uusi opeteltava asia. Se voi vaikuttaa myös kotoutumiseen, että täällä on turvallista ja hyväksyttävää naisen liikkua myös yksin ilman ”saattajaa”.

6.8.4 Kulttuurit kohtaavat -kaksisuuntainen kotoutuminen

Turvapaikanhakijoiden kiinnostus suomalaista kulttuuria kohtaan on ystävien mielestä ollut vaikea tulkita. Moni ystävä koki, että suomen kielen osaamattomuus tai turvapaikanhakijan kohteliaisuus ovat estäneet heitä kysymästä suoria kysymyksiä suomalaisesta kulttuurista. Vaikka ystävyys on koettu hyväksi, ovat jotkut ystävät kokeneet jonkinlaisen suojamuurin tai varauksellisuuden estäneen turvapaikanhakijoita olemasta uteliaita suomalaiselle kulttuurille tai siitä suoraan kysymiselle. Myös luonteen ja heikon kielitaidon arveltiin vaikuttavan asioista kysymiseen ja positiiviseen uteliaisuuteen suomalaisuudesta.

Kaikki suomalaiset ystävät kokivat olleensa kiinnostuneita turvapaikanhakijaystäviensä omasta kulttuurista ja oppineensa niistä uusia asioita. Yleisin opittu asia kaikilla ystävillä liittyi ystävän ruokakulttuuriin, ruoan valmistukseen ja myös uskontoasiat nousivat esille haastatteluissa. Ystävät olivat saaneet tietoutta myös perheiden merkityksestä ja perhelaajuuden käsitteestä. Suomessa perheeksi koetaan yleensä ydinperhe, mutta esimerkiksi arabikulttuurissa ydinperheeseen voi kuulua isompikin osa sukua. Perhesuhteiden tärkeys ja merkitys olivat myös tulleet esille monissa ystävyysuhteissa. Kaksi ystävää nosti haastatteluissa esiin myös käytännön huomiot kulttuurieroista, esimerkiksi miesten ja naisten aseman välillä, ja kuinka turvapaikanhakijanaiset ovat puoli-soaan nähden alistetummassa asemassa esimerkiksi kodinhoidollisissa asioissa. Tapakulttuurin liittyvät asiat, kuten lattialla syöminen, kenkien jättäminen matolle eteisessä ja että vauvaa ei saa ”makuuttaa” lattialla nousivat myös yksittäisesti esille haastatteluissa.

Melkein kaikki suomalaiset ystävät kokivat ajattelunsa turvapaikanhakijoita ja heidän kulttuuriaan kohtaan olleen jo ennen ystävyyttä avaraa, joten tutustuminen ystävään ei ollut erityisesti avartanut heidän omaa ajatteluaan enempää. Tämä johtunee siitä, että melkein kaikilla suomalaisilla ystävillä oli jo entuudestaan kokemusta vieraista kulttuureista erilaisten harrastustoimintojen tai työn kautta. Suomalaiset ystävät kokivat ystävätoiminnan avartaneen turvapaikanhakijoille käsitystä Suomesta ja suomalaisuudesta. Ystävät olivat huomanneet, että turvapaikanhakijanaiset ovat ystävyysmyötä kokeneet suomalaiset enemmän ystävällisiksi. He olivat ystävien mielestä myös saaneet enemmän

ymmärrystä naisten tasa-arvoisesta asemasta Suomessa, kannustusta vapautteen liikkua yksin naisena ja saaneet tietoutta suomalaisesta kulttuurista.

Kaikki ystävät olivat tavanneet turvapaikanhakijoiden muut perheenjäsenet ystävätapaamisten myötä, mutta aviopuolisoihin kontakti oli jäänyt vain esittelyn asteelle. Turvapaikanhakijoiden lapset olivat aina yleensä olleet kaikilla mukana ystävien tapaamisissa. Ystävätoiminnan voidaan katsoa tukeneen myös perheiden arkea, koska lapset ovat myös päässeet osallistumaan toimintaan aktiivisesti, ottamaan kontaktia, sekä tutustumaan samalla myös suomalaisiin perheisiin ja lapsiin. Lapset ovat myös saaneet esimerkiksi uusia harrastuksia ystävien ansiosta tai heille on esitelty omaa äidinkieltä puhuvia uusia ystäviä, joka myös tukee heidän asumistaan ja kotoutumistaan Suomessa, koska he saavat siten muodostettua omia turvaverkostoja.

Kaikki suomalaiset ystävät toivoivat turvapaikanhakijoiden lailla, että heidän kanssaan muodostetut ystävyysuhteet voivat jatkua, jos he saavat turvapaikan Suomesta.

6.8.5 Turvapaikkaprosessi ja ystävyys

Noin puolet ystävistä koki tietävänsä, kuinka turvapaikanhakuprosessi etenee Suomessa. Haastatteluista ilmeni myös, että ystävien tiedot turvapaikkaprosessista perustuvat pitkälti mediasta saatuihin tietoihin, ei niinkään faktatietoon. Joidenkin tietämys turvapaikkaprosessista tai sen vaiheista oli jo hieman vanhentunutta tietoa.

Turvapaikanhakijat eivät olleet pyytäneet ystävilta apua turvapaikkaprosessiin liittyen. Ystävät olivat kuitenkin valmiita toimimaan heille henkisenä tukena turvapaikkaprosessissa, mutta vain muutama turvapaikanhakija oli halunnut tukeutua tai puhunut prosessinsa kulusta suomalaisille ystävilleen. Yksi syy tähän voi olla kielimuuri ja myös se, etteivät he halua olla "vaivaksi". Suomalaiset ystävät puolestaan mahdollisesti haluavat kunnioittaa toisen yksityisasioita ja täten jättävät kysymättä ystäviensä turvapaikkaprosessista, koska he tiedostavat voivansa auttaa ainoastaan olemalla henkisenä tukena. Kaikki ystävät olivat

kuitenkin jollakin tasolla keskustelleet turvapaikka-asioista turvapaikanhakijoiden kanssa. Kaikki ystävät tiedostavat kuitenkin realistisesti, etteivät voi vaikuttaa turvapaikkaprosessiin, mutta jotkin ystävät olisivat valmiita auttamaan esimerkiksi menemällä turvapaikkakuulusteluun mukaan tueksi. Voidaan todeta, ettei turvapaikanhakuprosessi ole suoranaisesti vaikuttanut ystävyysuhteisiin – ainakaan negatiivisesti. Suomalaisilla ystävillä oli varsin realistiset ajatukset ystävyuden katkeamisesta, mikäli ystävä saa kielteisen turvapaikkapäätöksen ja joutuu poistumaan maasta.

6.9 Toimenpide-ehdotukset Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirille

Suomalaisille turvapaikanhakijoiden ystäviksi ryhtyville naisille voisi järjestää erillisen ystäväkoulutuksen. Koulutuksessa voisi antaa yleistä tietoa turvapaikkaprosessista Suomessa ja ohjeistaa, ettei ystävä ole velvollinen auttamaan turvapaikkaan liittyvissä asioissa tai voi vaikuttaa viranomaistoimintaan. Oma koulutus voisi antaa heille tukea toimia paremmin ystävänä näin herkässä elämänvaiheessa oleville naisille, koska ystävänä toimiminen voi olla heille henkisesti raskasta.

Vastaanottokeskuksiin voisi järjestää turvapaikanhakijoille esittelytilaisuuden Mannerheimin Lastensuojeluliitosta ja Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnasta. Turvapaikanhakijoille olisi hyvä tehdä esittely ystävätoiminnan järjestävästä tahosta epäselvyyksien välttämiseksi, joka auttaisi myös heitä ymmärtämään MLL:n toimintaa, ja täten tutustuttaisi heidät yhteen paikalliseen järjestöön mahdollista Suomeen jäämistä ajatellen.

Ystävätoiminnan markkinointia voisi monipuolistaa ja käyttää markkinoinnissa enemmän sosiaalista mediaa, jotta se tavoittaisi myös nuorempia ikäluokkia suomalaisiksi ystäviksi.

Turvapaikanhakijoille voisi myös järjestää samanlaisia vertaistapaamisia kuin suomalaisille ystäville, jossa he voisivat keskustella omista ystävyysuhteistaan tai vaihtaa kokemuksiaan.

7 OMA POHDINTA JA EHDOTUKSET TULEVAAN TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISTYÖHÖN

Tämän työn tarkoituksena oli selvittää, kuinka turvapaikanhakijat kokevat Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminnan ja miten sitä voisi myös parantaa. Auttaako ystävätoiminta heitä jotenkin vaikeassa elämäntilanteessa odottaessa turvapaikkaa, ja auttaako se heitä ennalta kotoutumaan Suomeen. Työn tarkoituksena oli myös peilata ystävien antamia vastauksia ja samalla kertoa, kuinka he kokivat ystävätoiminnan.

Lähdin innolla tähän tutkimukseen, koska aihe oli mielestäni todella mielenkiintoinen, lähellä sydäntäni ja sain tehdä tutkimusta paikallisesti, Imatralla. Työn tekeminen kesti omasta elämäntilanteestani johtuen hieman kauemmin kuin alun perin suunnittelin, mutta ”matka ei tapa vaan vauhti”. Olen kuitenkin tyytyväinen huolellisesti tekemääni opinnäytetyöhön. Haluankin kiittää perhettäni tuesta tässä opintojen loppusuoralla, erityisesti puolisoani Tomppaa ja meidän pientä rakasta poikaamme Kaapoa, joka soi äidille muutaman rauhallisen kirjoitushetken. Haluan kiittää myös lämpimästi kaikkia haastattelemani turvapaikanhakijoita perheineen ja heidän ystäviään; he mahdollistivat tämän työn.

7.1 Oma pohdinta

Vaikka ystävykset eivät olleet tunteneet vielä kovin kauaa, oli kaikilla ystävyys-suhteet jo luottamuksellisia. Turvapaikanhakijat osasivat tukeutua ystäviinsä sen verran, kuin mitä oma kulttuuri ja henkilökohtainen tuntemus ystävää kohtaan antoivat tilaa ystävyysuhteille. He kokivat ystävyysuhteet todella hyviksi, jopa paikalliseksi perheeksi täällä Suomessa, koska oma perhe oli jäänyt kauas kotimaahan. Ystäviä siis pidettiin jopa yhtä tärkeinä kuin omaa perhettä. Suomalaiset ystävät taas mielsivät ystävyysuhteet hyviksi ja lämpimiksi, mutta he ymmärsivät olevansa tukihenkilöitä eikä odotuksia syvälle ja pitkälle ystävyydelle siis ollut, jos turvapaikanhakijat saisivat kielteisen turvapaikkapäätöksen. Haastatteluista tuli ilmi, että suomalaiset ystävät kokivat ystävänä olemisen haasteellisempänä tai vaikeampana kuin kenelle tahansa maahanmuuttajanaiselle, kuten esimerkiksi työperäiselle maahanmuuttajalle. Tämä johtui nimenomaan turvapaikanhakijan vaikeasta elämäntilanteesta ja tietämättömyydestä

turvapaikanhakijan tulevaisuudesta. Vaikka he kokivat sen haasteellisempänä, niin kaikki olivat kuitenkin mielellään ystävän vierellä tukemassa ja auttamassa. Mielestäni siten odotukset molemmilla osapuolilla olivat varsin realistiset ja ystävyys tukee mielestäni vaikeassa elämänvaiheessa turvapaikanhakijoita. Turvapaikanhakijat saavat henkistä tukea sitä tarvitessaan, ja arkielämäänsä nämä ystävyysuhteet tuovat paljon sisältöä ja vaihtelua. Ystävyysuhteet auttavat myös turvapaikkapäätöstä odottaessa ja luovat osallisuuden tunnetta, mikä on tärkeää kotoutumista ajatellen.

Kaikki turvapaikanhakijanaiset olivat opetelleet suomen kieltä arjen askareissa yhdessä suomalaisten ystäviensä kanssa, mikä auttaa todennäköisesti kaikkia kotoutumaan tulevaisuudessa, jos turvapaikanhakijat saavat turvapaikan Suomesta. Tämä tapa oppia suomea yhdessä tehdessä eri asioita tuntui olevan kaikkien mieleen ja näytti toimivan ystävyksille. Se on myös kasvattanut osallisuuden tunnetta, kun ymmärtää enemmän uuden maan kieltä ja kulttuuria. Luku- tai kirjoitustaidon puuttuessa ystävätoiminta antaa mielestäni oivan käytännönläheisen tavan oppia suomea, joka muuten voisi olla todella haasteellista näille perheenäideille, jotka ovat usein "sidottuina" lastensa hoitoon, jolloin suomen opettelu saattaa jäädä toisarvoiseksi asiaksi arjesta ja perheestä huolehtimisen sijaan. Vastaanottokeskukset tarjoavat niin sanottuja suomen kielen peruskursseja, mitkä eivät välttämättä ylläpidä kielitaitoa, jos turvapaikkapäätöstä joutuu odottamaan monta vuotta.

Ystävyysuhteet kannustaa käyttämään suomen kieltä entistä enemmän, kun on joku luotettava henkilö kenen kanssa yrittää keskustella, ja joka on aidosti kiinnostunut sinusta ihmisenä ja ystävänä. Mielestäni suomen kielen taitojen ollessa kaikilla turvapaikanhakijoilla vasta alkeistasoa, vaikuttaa se ystävyysuhteiden syvällisyyteen, koska monista asioista on ollut hankala keskustella syvällisemmin. Kaikki osapuolet olivat kuitenkin tyytyväisiä ystävyysuhteiden nykyiseen tasoon, joten en näe sitä mitenkään negatiivisena asiana. Ystävyysuhteiden on myös mielestäni mahdollista vielä syvetä kielitaidon karttuessa.

Ystävyysuhteiden tapaamiset ovat tehneet suomalaisuutta ja suomalaista kulttuuria tutuksi turvapaikanhakijoille ja täten ennakoivasti kotouttanut heitä Suomeen. Yhteisen sujuvan kielen puute ei estä perehtymästä Suomeen ja suomalaisuu-

teen käytännön esimerkeillä ja yhdessä tekemisellä. Kaksisuuntaista kotoutumista oli tapahtunut ystävyysuhteissa molempien osapuolten mielestä, vaikka suomalaiset ystävät kokivat turvapaikanhakijoiden olleen jollain tavalla varauksellisia suomalaisesta kulttuurista kysymistä kohtaan. Varauksellisuuteen voi mielestäni vaikuttaa monet asiat, kuten kulttuurierot, jotka voivat estää kysymästä suoria kysymyksiä, jos kysyminen ajatellaan epäkohteliaaksi. Myös turvapaikanhakijoiden keskeneräinen tilanne turvapaikkaprosessissa voi vaikuttaa kysymättömyyteen, koska esimerkiksi keskittymiskyky voi olla huonontunut ja henkilö voi olla passivoitunut, jolloin psyykinen hyvinvointi voi olla heikoilla. Tällöin energiaa ei välttämättä riitä aktiiviseen kanssakäymiseen, vaan riittää että ystävä on vierellä. Kaikki ystävykset olivat kuitenkin yleisesti ottaen tyytyväisiä yhdessä vietettyyn aikaan ja aktiiviteetteihin.

Kuten aiemmin todettiin, tukea osallisuus mielenterveyttä ja osallisuuden näkökulmasta olisi tärkeää kannustaa turvapaikanhakijoita itsenäisyyteen, tekemään omia suunnitelmia ja tukea päätöksentekoon omasta elämästä. Ne voivat kuitenkin olla käytännössä vaikeita toteuttaa turvapaikanhakuvaiheessa, koska langat omasta elämästä eivät ole omissa, vaan viranomaisten käsissä. Ystävätoiminta voi kuitenkin parhaillaan tukea, auttaa osallistamaan, kannustaa tekemään suunnitelmia ja haaveita tulevaisuudesta, jotta on jotain mitä odottaa.

Turvapaikanhakijoiden ja suomalaisten ystävien ikäerot ovat voineet joissain ystävyysuhteissa vaikuttaa heidän ystävyytensä kehittymiseen ja mielenkiintoon tutustua toisiin syvällisemmin. Siksi olisi tärkeää ystäviä etsittäessä huomioida ikäerot ja yrittää löytää saman ikäisiä ystäviä, koska niin sanotut ”normaalit ystävien yhdistämiskriteerit”, kuten esimerkiksi samanlainen elämäntilanne turvapaikanhakijoiden ja suomalaisten ystävien kohdalla ei voi kokonaan toteutua. Turvapaikanhakijoiden elämäntilanne on niin erilainen kuin muiden maahanmuuttajanaisten elämäntilanne ystävyuden alkaessa.

Oma kokemukseni turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelystä vastaanottokeskuksessa on osoittanut, että turvapaikanhankijoilla ei ole yleensä muita suomalaisia kontakteja, kuin vastaanottokeskuksen työntekijät ja viranomaiset. Asiointi vastaanottokeskuksen työntekijöiden kanssa on yleensä pintapuolista, joka liittyy henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen, kuten esimerkiksi sosiaali-

työhön, vastaanottokeskuksessa ruokailuun, oman postin saamiseen vastaanottokeskuksessa tai muuhun käytännönläheiseen asiaan vastaanottokeskuksessa elämisessä. Viranomaistoiminta, kuten poliisin, rajavartiolaitoksen viranomaisten tai maahanmuuttoviraston tarkastajan kohtaaminen turvapaikkapuhuttelussa on usein pelottavaa ja stressaavaa, eikä niissä tilanteissa saada normaalia kosketuspintaa suomalaisiin tai suomalaiseen kulttuuriin.

Vastaanottokeskukset tekevät parhaansa yrittäessään järjestää tietoutta suomalaisesta kulttuurista ja Suomessa elämisestä, mutta ne ovat usein pelkkiä lyhyitä infotilaisuuksia ja pintaraapaisuja todellisesta elämästä. Siksi tällainen ystävätoiminta on tärkeää, jotta henkilö saa todellista kontaktia Suomeen, suomalaisiin ja myös suomalaiseen kulttuuriin, sekä pystyy ennakoivasti kotoutumaan, vaikka turvapaikkatilanne olisi vielä kesken. Paikallisten ihmisten kohtaaminen antaa mielestäni tukea ja muuta ajateltavaa vaikeassa elämäntilanteessa, vaikka ystävä ei voikaan vaikuttaa turvapaikan saamiseen. Hän voi olla läsnä, ihminen ihmiselle.

Olen huomannut, että turvapaikanhakijaperheiden lapset oppivat usein koulussa suomea nopeasti ja helposti, mutta vanhempien kielenopettelu saattaa jäädä perheenhoidollisten asioiden takia toissijaiseksi. Mielestäni etenkin turvapaikanhakijaperheet ovat usein vaarassa altistua tälle, koska vanhemmilla on kova stressi, huoli ja usein myös mielenterveysongelmia, kuten masennusta turvapaikkaprosessin aikana. Tällainen tilanne kääntää helposti perheen roolit usein ylösalaisin, eli perheen lapset hoitavat ja huolehtivat vanhemmistaan. Tätä tilannetta ystävätoiminta mielestäni ennaltaehkäisee hyvin, koska vanhemmat, etenkin äidit, saavat tukea ystäviltä. Se auttaa äitejä jaksamaan paremmin arjessa ja voimaannuttaa heitä.

Saukkosen (2017) mukaan identifioiva kotoutuminen rakentuu samanaikaisesti aiemmin mainittujen rakenteellisen, kulttuurisen ja vuorovaikutuksellisen kotoutumisen kanssa. Identifioivan kotoutumisen, eli samaistumisen ja oman identiteetin löytämisen näkökulmasta ajatellen, kotoutuminen uudessa kotimaassa on alkanut silloin, kun henkilö kokee itsensä täysivaltaiseksi ja yhdenvertaiseksi. Silloin henkilö kokee myös yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden kansalaisten kanssa ja näkee uuden kotimaan pääasiassa positiivisessa valossa. Identifioivaa kotoutumista Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta tukee

mielestäni todella hyvin; se voi auttaa ystävän kautta luomaan muita ihmissuhteita, saamaan lisää tuttavuuksia ja ystäviä, kannustaa kielitaidon kasvattamiseen, antaa sosiaalisia verkostoja ja tukea, avaa suomalaista kulttuuria käytännössä yhdessä opetellen, sekä toivottaa ja antaa tervetulleen olon Suomeen. Parhaimmassa tapauksessa ystävä voi tukea työllistymisessä ja kannustaa siinä. Se voi siis auttaa ihmistä löytämään oman paikkansa yhteiskunnassa, sekä auttaa myös näkemään uuden kotimaan positiivisessa valossa ystävän avustuksella ja tuella.

Hieman vastaavaa vapaaehtoistoimintaa on toteutettu myös Tanskassa, joka on myös siirtynyt myöhemmin Suomeen. Tanskasta kotoisin oleva ”Bydelsmødre”, suomeksi Naapurinäidit, -toiminta perustuu yleensä jo kotoutuneiden maahanmuuttajaäitien antamaan tukeen ja ystävyteen muille maahanmuuttajaäideille. Toiminnassa yleensä maahanmuuttajaäidit toimivat paikallisesti tukien eristäytyneitä ja heikossa asemassa olevien naisten hyväksi ja heidän kanssaan. He kuuntelevat, välittävät tietoja ja rakentavat siltoja äitien ja alueen välille, missä he asuvat. He toimivat siis tukihenkilöinä, joka myös voimaannuttaa ja kotouttaa samalla tavalla kuin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ystäväksi maahanmuuttajaäidille -toiminta. (Bydelsmødre 2019.)

Kotouttamistyö on haasteellista ja sitä tarvitaan monimuotoisempaan ja määrällisesti tulevaisuudessa yhä enemmän. Viranomaisten tekemä kotouttamistyö ei tule riittämään, eikä se tue samalla tavalla kuin ystävän antama tuki tai vertaistuki. Tällainen käytännönläheinen kolmannen sektorin järjestämä kotouttamistyö, mitä mielestäni tulisikin kutsua enemmän ”yhdessä kotoutumiseksi”, on äärimmäisen tärkeää. Siinä turvapaikanhakijat ovat itse pääroolissa kotoutujina. Ystävät ovat mukana elämässä auttamassa ja kannustamassa, mutta ei tekemästä puolesta asioita, joka on äärimmäisen tärkeää uuden elämän aloittamisen ja onnistumisen kannalta täällä Suomessa.

Turvapaikkaprosessien pituus on viime vuosina vaihdellut paljon johtuen muun muassa vuoden 2015 ”turvapaikka-aallosta”, joka yllätti Suomen valtion ja päätösten käsittelyajat venyivät pitkiksi. Turvapaikkaprosessin kokonaispituuteen vaikuttaa myös niiden mahdolliset valitusajat, jotka pidentävät turvapaikkapäätöksen odotusaikaa. Uskon, että jos ihminen joutuu odottamaan päätöstä

omasta elämästään useamman vuoden tuntemattomien ihmisten keskellä vastaanottokeskuksessa, niin olisi inhimillistä luoda jokaiselle jokin kosketus niin sanottuun normaaliin elämään ja antaa samalla mahdollisuus kotoutumiseen. Siihen tämä ystävätoiminta tähtää ja tekee sitä parhaimmillaan. Se nostaa ihmisiä pinnalle yksinäisyydestä, tukee ja antaa valoa elämään.

7.2 Työn luotettavuus ja siihen vaikuttavat tekijät

Lähtiessäni tutkimaan ystävätoimintaa turvapaikanhakijoille päätin myös haastatella heidän suomalaisia MLL:n ystäviään. Päätös oli oikea, sillä pystyin vertailemaan heidän keskinäisiä vastauksiaan ja toteamaan, olinko osannut oikeasti poimia tärkeimmät asiat turvapaikanhakijoiden haastatteluista, koska kyseessä oli avoin haastattelu, josta muodostui paljon materiaalia. Tällä tavoin pääsin näkemään, olivatko suomalaiset ystävät tulkinneet turvapaikanhakijoita samalla tavalla kuin minä olin saanut kuvan ystäväsuhteista haastattelujen myötä.

Työn luotettavuuteen on myös toisaalta voinut vaikuttaa kieli- ja kulttuurierot. Asioiden kääntäminen tulkin välityksellä on voinut muuttaa haastattelujen vastauksia ja täten on voinut vaikuttaa myös haastattelujen tuloksiin. Turvapaikanhakijat ovat myös voineet ymmärtää kysymykset eri tavalla kuin olen ne tarkoittanut. Työn luotettavuutta ja eettisyyttä tukivat aiemmat tutkintoon tehdyt työharjoittelut, kuten myös työkokemukseni maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden parissa. Ilman niitä en olisi osannut ottaa huomioon tämän ryhmän erityispiirteitä ja tarpeeksi sensitiivistä otetta. Aiempi kokemukseni auttoi sekä teoreettisesti, että myös haastattelujen kannalta suoriutumaan tästä opinnäytetyöprosessista.

Kiinnitin paljon huomiota jokaisen tutkimukseen osallistuneen yksityisyyden suojaan ja siksi pyysinkin tulkeilta vaitiolosopimukset. Jokaisen haastatteluun osallistuneen henkilöllisyys on siis pidetty tarkoin salassa ja korostettu haastattelutilanteessa myös heidän vapaaehtoisuutta haastatteluun. Osallistuneille on myös kerrottu, että työn tulokset tullaan julkaisemaan Theseuksessa.

Näin jälkikäteen ajateltuna haastateltavia turvapaikanhakijoita olisi voinut olla vielä enemmän, esimerkiksi kuusi henkilöä, jotta olisin voinut saada vielä monipuolisempaa ja yleistettävämpää tutkimustietoa.

7.3 Oma oppiminen

Tutkiessani tätä ystävätoimintaa olen päässyt myös haastattelujen myötä itse osaksi näiden ihmisten elämää. Olen ymmärtänyt tämän työn kautta syvemmin turvapaikanhakijoita ja heidän todella stressaavaa elämänvaihetta turvapaikka-prosessin aikana. Ihailen heidän sinnikkyyttään ja kykyä toimia arjessa näin vaativassa elämäntilanteessa, missä moni ei näkisi enää toivoa. Tämä tutkimus vei minut paljon syvemmälle aiheeseen ja näiden ihmisen elämään kuin olin tutkimusprosessin alussa ajatellut, mistä olen todella kiitollinen.

Haastattelut onnistuivat todella hyvin, vaikka tulkkien löytäminen olikin hieman vaikeaa. Kaikki haastateltavat antoivat haastattelut mielellään. He olivat todella avoimia ja haastatteluissa säilyi hyvä henki loppuun asti. Haastattelukysymykset olisivat olleet helpompi esittää ammattitulkin välityksellä, jolloin virheiden mahdollisuus olisi jäänyt pienemmäksi. Kaikkien haastattelujen järjestäminen vei paljon aikaa ja vaivaa, mutta olen onnellinen, koska myös turvapaikanhakijoille jäi hyvä mieli haastatteluihin osallistumisesta. Suomalaisten ystävien haastattelut olivat myös antoisia ja myös he pystyivät puhumaan avoimesti ja kainostelematta. Ystäväksi maahanmuuttajaäidille toiminnan parannusehdotuksia koskeva tutkimuskysymys olisi voinut olla muodoltaan vielä avaavampi, esimerkiksi vastausesimerkeillä varustettu, jolloin turvapaikanhakijoiden olisi ollut helpompi vastata siihen.

Yhteistyö Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kymen piirin kanssa toimi loistavasti. Sain sieltä paljon kannustusta ja tarvittavia kommentteja työn etenemisen kannalta.

Työn rajaaminen oli minulle hetkittäin vaikeaa. Mielenkiintoinen aihe vie mukanaan ja nippelitiedon pois rajaaminen tuotti päänvaivaa. Haastattelukysymysten laadinta ja erityisesti niiden muotoilu oli haasteellista, jotta saisin vastauksia tutkimuskysymyksiini käännettyäni ne englanniksi tai tulkin kääntäessä ne toiselle

kielelle. Ystävätoiminnan parantamiseen liittyviin haastattelukysymyksiin oli vaikea saada vastauksia, koska turvapaikanhakijoilta ei tullut selkeitä toiminnan parannusehdotuksia. Luulen tähän vaikuttaneen eniten kulttuurierot, jolloin parannusehdotuksia ei haluttu ääneen sanoa, vaikka heillä olisi jotain mielessä ollutkin. Toisaalta kaikki olivat äärettömän onnellisia ystävistään, joten voi olla, ettei heidän mielestään toimintaa olisi voinut enää parantaa.

7.4 Ehdotukset tutkimustyöhön

Olen tuonut tässä tutkimuksessa esille turvapaikanhakijoiden ja heidän suomalaisten ystävien tuntemuksia ystävätoiminnasta. Ystävätoiminnasta voisi tutkia myöhemmin esimerkiksi seuraavasti:

- Kuinka turvapaikanhakijat ovat kotoutuneet muutaman vuoden päästä Suomeen? Miten ystävätoiminta on silloin tukenut heitä ja millä tavalla ystävätoiminta on vaikuttanut yhteiskuntaan integroitumiseen?
- Ystävyyden syvällisyyttä ja pysyvyyttä voisi myös tutkia.
- Ovatko nämä ystävyysuhteet muuttaneet muotoaan vuoden tai kahden sisällä tukitoiminnasta lähemmäksi syvää molemminpuolista ystävyyttä?
- Suomen kielen kehittymistä ystävätoiminnan kautta voisi myös tutkia, eli mitä ystävyysuhde tekee suomen kielen taidolle tällaisessa kohtaamisessa?

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alitolppa-Niitamo, A., Fågel S. & Säävälä M., 2013. Olemme muuttaneet - ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto ry.

Alitolppa-Niitamo, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2005. Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/93cf757f53544bcfa605141b59395476/1548960730/application/pdf/490819/Olemmemuuttaneet.pdf> [viitattu 2.2.2019].

Bydelsmødre. 2019. Introduction to neighborhood mothers. WWW-julkaisu. Saatavissa: <https://bydelsmor.dk/english>. [Viitattu 2.3.2019].

Castaneda, A.E., Mäkiopas, J., Jokela, S., Kivi, N., Lähteenmäki, M., Miittinen, T., Nieminen, S., Santalahti, P., ja Paloma-asiantuntijaryhmä. 2018. Pakolaisten mielenterveyden tukeminen Suomessa. Paloma-käsikirja. Helsinki. Terveystien ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-100-3> [viitattu 11.1.2019].

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystieteiden keskus. 2017. Kotoutuminen. WWW-julkaisu. Ei päivystystietoa. Saatavissa: <http://www.eksote.fi/sosiaalipalvelut/maahanmuuttajat/Kotoutuminen/Sivut/default.aspx> [viitattu 2.10.2018].

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta vastapaino.

Helsingin kaupunki. 2018. Tietoa pakolaisista ja turvapaikanhakijoista. WWW-julkaisu. Päivitetty 2.2.2018. Saatavissa: <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunkija-hallinto/tietoa-helsingista/yleistietoa-helsingista/turvapaikanhakijat/tietoa> [viitattu 11.1.2019].

Kotouttaminen. 2014. Keskeiset käsitteet. WWW-julkaisu. Saatavissa: <https://kotouttaminen.fi/keskeiset-kasitteet> [viitattu 2.10.2018].

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Larja, L. 2017. Joka kolmas ulkomaalaistaustainen nuori samaistuu sekä suomalaisuuteen että taustamaahansa. WWW-julkaisu. Saatavissa: <http://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/joka-kolmas-ulkomaalaistaustainen-nuori-samaistuu-seka-suomalaisuuteen-etta-taustamaahansa/> [viitattu 5.1.2019].

Maahanmuuttovirasto. 2019a. Millä perusteella turvapaikan voi saada? WWW-julkaisu. Päivitetty 2019. Saatavissa: <https://migri.fi/milla-perusteella-turvapaikan-voi-saada> [viitattu 11.1.2019].

Maahanmuuttovirasto. 2019b. Maahanmuuton vuoden 2018 tilastot: Yhä useampi haki viime vuonna oleskelulupaa työn perusteella. WWW-julkaisu. Päivitetty 2019. Saatavissa: https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuton-vuoden-2018-tilastot-yha-useampi-haki-viime-vuonna-oleskelulupaa-tyon-perusteella [viitattu 14.2.2019].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017. Kohti lapsiystävällisiä maakuntia; MLL:n kymen piiri. Toimintakertomus. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://kymenpiiri.mll.fi/@Bin/683896/Vuosikertomus2017%28nettiversio%29.pdf> [viitattu 27.9.2018].

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2018. WWW-dokumentti. Päivitetty 2018. Saatavissa: <https://kymenpiiri.mll.fi/palvelut-lapsiperheille/ystavaksi-maahanmuuttajaaidille/> [viitattu 22.9.2018].

Nordic Council of Ministers. 2018. New in the Nordic Countries: Labour Market Inclusion of Migrants. E-kirja. Saatavissa: <https://books.google.fi> [Viitattu 2.3.2019].

Näpärä, L. 2017. Haastattelun lajityypit. Blogi. Päivitetty 12.4.2017. Saatavissa: <https://www.spoken.fi/blogi/haastattelun-lajityypit> [viitattu 11.10.2018].

Punainen Risti. 2009. Kotoutumiskaari. PDF-dokumentti. Ei päivitystietoa. Saatavissa: <https://rednet.punainenristi.fi/kotoutumiskaari> [viitattu 2.2.2019].

Ruusuvuori, J., Nikander, P., Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Saatavissa: <https://wilma.finna.fi/lut/> [viitattu 12.10.2018].

Saukkonen, P. 2018a. Ettei totuus unohtuisi. Blogi. Päivitetty 4.9.2018. Saatavissa: <https://pasisaukkonen.wordpress.com/> [viitattu 28.9.2018].

Saukkonen, P. 2018b. Maahanmuuton ja kotouttamisen tila tänään; Kotouttamisen valtakunnallinen suur tapahtuma Integration 2018: 18.–19.9.2018. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=-46QlomRcvY&feature=youtu.be> [viitattu 2.10.2018].

Saukkonen, P. 2017. Kotoutumisen seuranta järjestelmän kehittäminen Helsingin kaupungilla. Tutkimuskatsauksia 2017:2. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_08_31_Tutkimuskatsauksia_2_Saukkonen.pdf [viitattu 31.1.2019].

Sisäministeriö. 2018a. Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2018. Sisäministeriön julkaisu 16/2018. WWW-julkaisu. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-225-8> [viitattu 2.10.2018].

Sisäministeriö. 2018b. International Migration 2017–2018. Report for Finland. Ministry of the Interior Publications 25/2018. WWW-julkaisu. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161174> [viitattu 28.1.2019].

Sisäministeriö. 2017. Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2017. Sisäministeriön julkaisu 4/2017. WWW-julkaisu. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:972-952-324-124-4> [viitattu 2.10.2018].

Tiedon analysointi. 2018. Liikenteen tutkimuskeskus Verne. WWW-julkaisu. Ei päivytystietoa. Saatavissa: <http://www.tut.fi/verne/tutkimusmenetelmat/tiedon-analysointi/> [viitattu 23.9.2018].

Tilastokeskus. 2015. Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. WWW-julkaisu. Päivitetty 30.11.2015. Saatavissa: https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html [viitattu 27.9.2018].

Työ- ja elinkeinoministeriö. 2018. Kotopolulla - järjestöt kumppaneina kotouttamisessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu: TEM oppaat ja muut julkaisut 11/2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-335-1> [viitattu 11.1.2019].

Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019 ja Valtion periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta. Sisäministeriö 2016. Sisäministeriön julkaisu. WWW-julkaisu. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-179-1> [viitattu 9.1.2018].

Valli, R. (toim.). 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vuori, J. 2015. Kotouttaminen arjen kansalaisuuden rakentamisena. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129563/vuori.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 4.10.2018].

Väestöliitto. 2019. Yhteisöllinen ja yksilöllinen kulttuuri. WWW-julkaisu. Päivitetty 2019. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku/ [viitattu 30.1.2019].